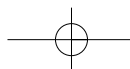
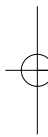
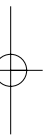
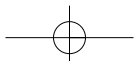

NOOIT MEER UITSLAPEN

Ewoud Sanders

Nooit meer uitslapen

Kleine kroniek van het moderne gezinsleven

Uitgeverij L.J. Veen
Amsterdam/Antwerpen

Eerste druk 2001

Tiende, herziene en vermeerderde druk 2009

© 2001, 2009 Ewoud Sanders en Uitgeverij L.J. Veen

Omslagontwerp Esther van Gameren

Omslagbeeld Getty Images

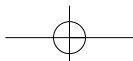
ISBN 978 90 204 0990 1

D/2009/0108/713

NUR 303/370

ljveen.nl

Voor mijn vader

Noodlanding

Jaren geleden vloog ik met Thai Airways van Kathmandu naar Bangkok. Het was een paar dagen voor kerst. Ik had in de bergen van Nepal gelopen en wilde nu via Thailand naar China reizen.

De stewardessen waren net het eten aan het uitserveren, toen het vliegtuig opeens hevig begon te trillen. Het leek helemaal niet op turbulentie en dat bleek het ook niet te zijn. De stewardessen kregen opdracht het eten weer op te halen en de gezagvoerder riep om dat wij 'due to technical problems' gingen landen in Dhaka in Bangladesh. Meer heeft hij nooit gezegd.

Dat er iets schortte aan de techniek was inmiddels goed te merken. Het vliegtuig, een Airbus, maakte bij vlagen een enorm kabaal. Ook kwamen er lange slieren rook uit een van de twee motoren. Toen die motor werd uitgezet, maakte het vliegtuig een schokkerige, zwenkende beweging en begon vervolgens nog heviger te trillen.

Thai Airways had de kerststemming willen verhogen door overal in het vliegtuig kleine kartonnen kerstboompjes, sterren en ballen op te hangen. Door de trillingen begonnen die heftig te bewegen.

In een woud van dansende kerstboompjes demonstreerden de stewardessen hoe we bij een noodlanding moesten gaan zitten. Stoel rechtop, het hoofd op een kussen op de knieën, armen om de benen. Het was natuurlijk de bedoeling dat het cabinepersoneel rustig zou blijven, maar dat lukte voor geen meter. Eén stewardess liep huilend rond en ook steeds meer passagiers raakten in paniek. Kinderen blèrden, achter mij haalde een echtpaar de zwemvesten tevoorschijn en op de rij voor mij omhelsde een echtpaar huilend hun kinderen.

Ik besloot mijn ogen dicht te doen. Ik pakte mijn walkman en trok mijn bergschoenen uit. Ik had geen zin om straks vechtend naar de uitgang iemand te vertrappen. Ik zou die uitgang waarschijnlijk toch niet halen, vermoedde ik, daarvoor zat ik veel te ongunstig. In mijn rugzakje zat een brief van mijn geliefde. Ik pakte die, las de mooiste passages, en schreef haar vervolgens een kort, paniekerig kattedelletje, dat ik altijd heb bewaard:

Lieve A. De eerste noodlanding die ik ooit heb meegemaakt. Zeer angstig. Iedereen zenuwachtig. Ik ook. Hou van je. Ziet er echt slecht uit.

Daarna zette ik mijn lievelingsmuziek op. Toen ik op de volumeknop keek, zag ik tot mijn verbazing dat die op tien stond, terwijl ik gewoonlijk vier al aan de harde kant vond. Ik probeerde aan dierbare momenten met mijn geliefde te denken, maar dit emotioneerde me zo dat ik ermee stopte. Ik wil je gezicht zien, dacht ik, maar als dat niet lukte keek ik even naar de man voor me. Hij had een uitgesproken lief en beschaafd gezicht en leek tamelijk kalm. Ik vroeg mij af welke muziek ik zou horen als het toestel de grond raakte.

Dat was een kwartier later het geval. Het vliegtuig maakte zo'n ruwe landing dat enkele banden met een luide knal explodeerden. Naast het vliegtuig verscheen met gillende sirenes een brandweerauto. Niet een hele stoet, maar eentje, een antiek model dat waarschijnlijk in de jaren veertig door de kolonisators in Bangladesh was achtergelaten.

Op het dak stond een schriel mannetje in een zilverkleurig pak dat van folie leek te zijn gemaakt. Hij richtte een enorme slagroomsput op het vliegtuig. Daarmee zette hij de motor en het landingsgestel onder het schuim.

We hoefden het vliegtuig niet via de nooduitgangen te verlaten, maar mochten gewoon uitstappen. Een uur later zaten we met tweehonderd passagiers in het Sheraton. In Nepal had ik wekenlang in de smoezeligste berghutten geslapen en gegeten zonder één keer ziek te worden. In het Sheraton van Dhaka at ik van

een vijfsterrenbuffet waar ik nog dagen buikloop van had.

De vlucht naar Bangkok, aan het eind van de volgende dag, begon zenuwslopend: overal bleke, bidende passagiers. Naast mij begon iemand te kotsen. In Bangkok vroeg de taxichauffeur of ik naar de hoeren wilde. Maar nee, ik wilde snel naar huis, bij mijn geliefde op de bank zitten, een baan zoeken, trouwen en kinderen krijgen.

En dat heb ik toen maar gedaan.

Kraamvisite

Tot de geboorte van mijn eerste kind was ik er heilig van overtuigd dat ik acht uur slaap per nacht nodig had. Als ik zelfs maar een half uurtje korter had geslapen, voelde ik me de hele dag brak.

Dat was het eerste waanidee waar onze dochter me van afhielp. De eerste zes weken van haar leven was ze van 's avonds elf tot een uur of drie 's nachts wakker. Nooit zag ik zoveel herhalingen van soaps.

Onze dochter hilde veel. Het enige wat hielp was schudden en een speen. Ik was aanvankelijk tegen een speen, maar die mening herzag ik binnen vijf minuten.

De eerste maanden dacht ik, ach, er verandert niet zo veel, we hebben er alleen een kind bij. We namen onze dochter mee in een mandje en gingen bijna nog net zo vaak op stap. De offers waren beperkt: niet meer samen uitslapen, niet meer zomaar de deur uit, veel ouderlijk overleg.

Gaandeweg werd duidelijk dat we met ons kind de 24-uurseconomie in huis hadden gehaald. Er moest natuurlijk altijd iemand voor haar zorgen. Twee jaar lang was het de gewoonste zaak van de wereld om drie, vier, soms wel vijf keer per nacht op te staan. Omdat ze hilde, omdat ze haar speen kwijt was, omdat ze naar droomde, Joost mag weten waarom. Langzaam werd duidelijk dat we waarschijnlijk *nooit* meer acht uur per nacht zouden slapen. Dat een rustig ontbijtje met de ochtendkrant er voor ons voorlopig helemaal niet meer in zat. Dat je nooit meer zomaar de deur uit kon zonder eerst opvang te regelen.

Godallemachtig! Waarom had nooit iemand ons dat verteld?! Wat was dat voor een achterbakse samenzwering? En: wat hadden we al die jaren met onze kostbare tijd gedaan? Nooit écht volop van genoten, dat was duidelijk. Onbezorgd in je bed rotten tot half elf, nog even vrijen, rustig douchen, uitrekken en dan zeggen: ‘Wat zullen we vandaag eens gaan doen?’ dat behoort tot de grootste schatten op aarde. En dan te bedenken dat we niet één kind wilden, maar meer.

Een vriendin met oudere kinderen zei eens glimlachend: ‘Ach, dat getob met kleine kinderen, dat duurt maar een jaar of vijf. Wacht maar tot ze twaalf zijn, dan beginnen de échte problemen.’

Vijf jaar! Per kind welteverstaan. Met een beetje ruimte ertussen teken je zo voor tien of vijftien tropenjaren. Waarna kennelijk het echte gesodemieter pas begint.

Wat heeft het me veel moeite gekost om me bij dit alles neer te leggen. De eerste jaren ging ik nog met een volle tas boeken op vakantie, als vanouds. Volgens de cao van het leven had ik één keer per jaar recht op een paar weken rust, meende ik.

Ik weet nu beter. We hebben inmiddels drie kinderen. Een doodenkele keer krijgen we nog een kaart waarin de geboorte van een eerste kind wordt aangekondigd. Daar gaan we dan meteen naartoe. De ouders denken dat we komen om de eerstgeborene te bewonderen. Dat is de halve waarheid. We komen ook als samenzweeters, om ons te verkneukelen. Wij weten: dit stel hangt een aardverschuiving boven het hoofd. De eerste trillingen zijn al voelbaar, bij de wieg in de kraamkamer.

Kleien

Nog voor de geboorte van ons eerste kind kocht ik een figuurzaag en een verstekbak. Ik zou vader worden, en hoewel ik niet erg handig ben, zag ik het helemaal voor me: ik zou zelf speelgoed gaan maken. Mooi, verantwoord speelgoed. Van hout. Geen schroeven, geen spijkers, nee alles in elkaar gelijmd.

Die figuurzaag zijn we allang kwijt, maar de verstekbak kom ik nog weleens tegen. Bij het opruimen van de schuur. Stijn, ons tweede kind, speelt er soms mee.

Zelf heb ik er nooit iets mee gedaan. Sterker nog: ik bleek helemaal niet het figuurzagende type. Ook op het punt van kleien, verven, rummikuppen, dominoen en kaarten heb ik onze kinderen veel minder te bieden dan ik had gedacht. En dan mijn vrouw had gedacht. Op haar beurt bleek zij ook niet helemaal de moeder te zijn die zij had willen zijn. Ik hoor haar vaak zeggen dat ze zichzelf te ongeduldig vindt, terwijl ik dat nogal mee vind vallen. En ook zij is geen spelletjesbeest.

Ik kan me niet herinneren dat mij van tevoren helder voor ogen stond wat mijn vrouw voor moeder zou zijn. Zij bleek wél te weten wat mij als vader te doen stond. Zeker in het begin heeft dat hier voor het nodige gezaag en getimmer gezorgd, maar dan van een ander soort.

Voor de kinderen is het zoals het is. Die weten niet beter. Die vragen me af en toe, tegen beter weten in: ‘Wil je met me kleien?’ En als ze dan mijn gezicht zien: ‘O nee, laat maar.’

Juist dat trekt me soms over de streep. Dan leg ik de krant opzij, rol mijn mouwen op en pak een homp klei uit de schuur. En dan maak ik met behulp van lucifers en knopen locomotieven, fietsen en brandweerauto's.

Best geinig eigenlijk, dat kleien.

Positief kamperen

Mijn vrouw ziet aan alles een positieve kant. Als de achterdeur weer eens een nacht is blijven openstaan, zegt zij: 'Gelukkig is er niks gebeurd.' En als er iemand is overleden: 'Wat fijn dat hij thuis is doodgegaan.' En zo verder.

Zelf neig ik eerder naar het negatieve. Dat wil zeggen: ik probeer de dingen te zien zoals ze zijn en veel is nu eenmaal niet leuk. Vind ik. Maar anderen vinden het naar dat ik daarover loop te zuchten en daarom ben ik soms jaloers op die opgewekte levenshouding van mijn vrouw. Die beschouw ik als iets hogers, iets om na te streven, want het leven wordt er weliswaar niet realistischer op, van al die opgewektheid, maar wel draaglijker.

Gelukkig kon ik deze vakantie, op een camping in Frankrijk, volop oefenen. Dit dankzij Benjamin, die al maanden om zes uur 's ochtends wakker wordt. Of we hem nu om elf uur of om zeven uur in bed leggen, of

we hem nu 's middag laten slapen of niet – voor hem begint het bal bij zonsopgang. Ik vind dat persoonlijk een ramp, maar als je zo denkt begint iedere dag met tegenspoed. Dus probeer ik er soms anders tegenaan te kijken. Wat prachtig dat de biologische klok van dat jochie zo'n Zwitserse precisie kent! Wat een bewonderenswaardige energie voor een jongetje van twee!

Thuis is de ramp overigens te overzien. Als we snel op zijn geroep reageren maakt hij de andere kinderen niet wakker. Het is vooral van belang dat zijn oudere broer blijft slapen, want als die ook wakker wordt heb je de poppen aan het dansen. Maar in een tent op een camping is het lastig, vanwege de burens. Niet iedereen stelt het immers op prijs om de dag om zes uur te beginnen.

Meestal lukt het om onze benjamin een half uurtje koest te houden, maar daarna zijn de mogelijkheden in een tent beperkt: of allemaal wakker, of stilletjes opstaan. Tijdens de vakantie iedere ochtend om half zeven opstaan, wat een formidabele oefening in positief denken!

We zouden elkaar natuurlijk kunnen afwisselen, maar mijn vrouw slaapt graag uit en ik ben meer van de middagdutjes. En dus steeds de pineut. Nee, dat zie ik verkeerd, dus ben ik steeds in de gelegenheid om te genieten van de schitterende ochtendzon in Bourgondië. Wat een betoverend licht is dat!

Wat is het trouwens heerlijk stil op een camping, zo

's morgens vroeg. Geen gillende kinderen, geen drukte bij de douches, lege toiletten. Ik ga met Benjamin in ons busje (merk Hyundai) zitten, op de parkeerplaats. Boek mee, gameboy, de *Donald Duck*, schone luier, geparfumeerde afveegdoekjes en een paar doosjes rozijntjes. Mijn zoontje luistert graag naar het enige cassettebandje dat we bij ons blijken te hebben. Daarop staat vijf keer achter elkaar 'Het is een nacht die je normaal alleen in films ziet', 'Belle en het Beest' en 'Tears in heaven' van Clapton ('Time can bring you down, time can bend your knees').

Daarna volgen nog een paar nummertjes van een newage-plaatje voor ongeboren kinderen dat mijn vrouw ooit cadeau heeft gekregen. Vinden de kinderen prachtig.

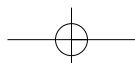
Pling, pling, plang, plang, tsjilp, tsjilp – het klinkt nu eens keihard en dan weer zacht door de auto, want Benjamin bedient graag zelf de volumeknop. Leuk om die paar nummers zo goed te leren kennen! Sinds mijn vijftiende niet meer zo vaak achter elkaar een bepaald nummer gehoord. Ik wist trouwens niet eens dat dat bestond, prenatale newage-muziek.

We zijn ook een stukje gaan rijden, de kleine en ik, voor de afwisseling. Met twintig kilometer per uur – anders te snel terug – over verlaten landweggetjes, dat schitterende ochtendlicht recht in je ogen. Hij kan daar slecht tegen en valt ervan in slaap. Met als gevolg dat ik om kwart over zeven alweer terug ben op de par-

keerplaats, met een ronkend kind achterin.

Wat een prima gelegenheid om eens te proberen of je voor in zo'n busje lekker kunt liggen! Ik probeer me uit te strekken, maar Koreanen zijn kleiner dan Nederlanders. Als ik naar links hang, met opgetrokken knieën, zit het stuur in de weg. Dan maar rechtsom? Als ik op een gegeven moment weer rechtop ga zitten, kijk ik recht in het verbaasde gezicht van een vader die over het paadje achter de parkeerplaats komt aanlopen.

Met een peuter in een buggy natuurlijk.

Dokter kut

's Ochtends in de auto zegt mijn driejarige zoontje op-eens: 'Kut, godderdomme!'

'Hé,' roep ik naar achteren, 'dat mag je niet zeggen hoor.'

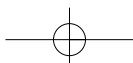
Die middag komt hij met zijn vinger tussen de deur. Hij gilt het uit van de pijn. Pas onder de kraan zie ik dat het menens is: zijn hele nagel ligt eraf, plus de rand van het topje van zijn rechterduim. Ik ga het zoeken en vind het op de deurmat.

Benjamin staat erbij. Door zijn tranen heen zegt hij nogmaals: 'Kut.'

'Ja,' zeg ik, ook half in tranen, 'dat is inderdaad heel erg kut, Benjamin.'

We nemen het stukje mee naar het ziekenhuis, maar het is te klein en te rafelig om te hechten. Ik heb het ergens begraven want ik kon het idee dat een deel van mijn kind – hoe klein ook – bij het ziekenhuisafval terecht zou komen, niet verdragen.

Benjamin praat relatief slecht voor zijn leeftijd, maar dit verhaal kan hij behoorlijk goed navertellen. Behalve één ding. Aan ieder die het horen wil, zegt hij: 'Mijn vader in ziekenhuis tegen dokter kut zegt. Dokter kut! Dat mag niet hoor, hè pap?'

Treinramp

Toen ik op de basisschool zat, fietste ik met mijn vriendje Kees geregeld naar een afgelegen spoorbaan onder de rook van Rotterdam om daar centen en stuivers plat te walsen. Dat was een moeilijk en tijdrovend klusje. Je moest zorgen dat de munt precies midden op de rail lag.

Legde je 'm verkeerd, dan ketste hij ervan af of hij raakte zo beschadigd dat je er zelfs geen drop meer van kon kopen. Maar een goed geplaatste stuiver werd door iedere trein die eroverheen denderde een klein stukje opgerekt. Met een beetje mazzel kon-ie zo'n twaalf centimeter lang worden. Daar was je dan wel de hele middag mee bezig. Centen werden minder lang, want daar zat minder koper in, maar ook die kregen uiteindelijk de vorm van een platte sigaar.

Kees en ik verstopten ons steeds in de bosjes naast het talud. Omdat we bang waren dat de machinist of iemand anders ons zou zien, maar vooral omdat we als

de dood waren dat een trein zou ontsporen. Nooit zal ik de eerste keer vergeten dat een trein mijn stuur raakte. Dat gaf een droge, doffe tik, die boven het treingeraas te horen was. Ik zat met mijn ogen dicht, mijn handen om mijn buik, en zag in gedachten voor me hoe de trein wankelde en vervolgens traag, min of meer aarzelend, van het talud kieperde, alle wagons met zich meesleurend. Ik deed het bijna in mijn broek van angst.

Laatst vertelde ik dit verhaal aan Stijn. ‘En dan had je dus een lange stuur,’ zei hij. Hij sprak het laatste woord langzaam uit, enigszins laatdunkend.

‘Leuk,’ zei hij. ‘Nou, ik ga naar boven, *gamen*.’

Gekkenhuis

U kunt maar beter niet bij ons aanbellen. Of opbellen. Tenminste, niet als alle kinderen thuis zijn. Zodra er een bel gaat beginnen ze te rennen, waar in huis ze ook zijn. Het gaat erom wie het eerst bij de deur is. Of bij de telefoon. Benjamin is vaak te laat, maar daar heeft hij iets op gevonden. Hij begint gewoon keihard te krijsen. ‘Ik wil opendoen!!!’ Soms trekken de anderen zich daar wat van aan en laten ze hem voorgaan, maar vaak kunnen ze zich niet bedwingen.

Het komt geregeld voor dat het hele ritueel moet worden herhaald – gast terug naar buiten, deur dicht, opnieuw aanbellen om die kleine tot bedaren te brengen.

Mijn vrouw en ik trekken ook weleens een sprintje, als we zeker denken te weten dat de telefoon voor ons is. En als we zien dat we te laat zijn, beginnen we te roepen hoe ze moeten opnemen: ‘Met Stijn SANDERS!!’

Het lijkt hier af en toe wel een gekkenhuis.

Verhaal

‘Ach, vertel eens een verhaal van vroeger,’ zegt Stijn.
‘Vertel het verhaal van die drol.’

‘Nee hoor, echt niet,’ zeg ik, ‘daar heb ik helemaal geen zin in.’

Hij is de enige die zo nu en dan om een ‘verhaal van vroeger’ vraagt. Hij doet het niet vaak, maar ik heb er eigenlijk nooit zin in. Het geeft me zo’n uit-de-oude-doodsgevoel. Alsof ik z’n opa ben, in plaats van z’n vader.

Hem geven die verhalen, die soms tóch worden verteld, een heel ander gevoel. Hij wil niet zómaar een verhaal, hij wil verhalen over kattenkwaad, over belle-tje trekken, over de dingen die hij nu zelf spannend vindt om te doen, en die ik – zo heeft hij ontdekt – vroeger ook heb gedaan. Een ‘verhaal van vroeger’ maakt mij minder vader en meer vriendje; het maakt mij in zijn ogen waarschijnlijk ook stoerder.

Maar vandaag heb ik echt geen zin. ‘Ga maar naar je moeder,’ sloop ik hem af.

Dat verhaal van die drol heeft hij trouwens helemaal niet van mij. Het is een tamelijk schandelijk verhaal. Het was geen kattenkwaad maar vandalisme, met in de hoofdrollen een hondendrol, een klaslokaal, een ingeslagen ruit en een brandspuit. Mijn vrouw kent het wel, zij is er ooit aan tafel over begonnen, god mag weten wat de aanleiding was. ‘Zeg doe mij een lol!’ riep ik. ‘Echt niet hoor.’

‘Ach, doe niet zo kinderachtig,’ zei zij, maar toch heeft ze het die keer niet verteld. Later wel, toen ik er niet bij was, zonder twijfel op aandringen van Stijn.

‘Nou goed,’ zegt hij nu. ‘Dan ga ik mamma om een verhaal vragen. Om het verhaal van die drol die jij door het klaslokaal hebt gespoten.’

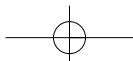
Heb ik dat gebaard?

Afen toe zeg ik zuchtend tegen mijn vrouw: ‘Wat hebben we toch verkeerd gedaan?’ Meestal gebeurt dat aan tafel, als we al tien keer ‘Blijf zitten!’ hebben gezegd en als er dan toch weer een kind opstaat zonder het te vragen. Om naar de wc te gaan (‘Ja maar *net*, toen je het vroeg, toen HOEFDE ik nog niet!’), om een andere lepel te pakken, om alvast te kijken wat voor toetje er in de ijskast staat, god mag weten waarom, maar het lukt in ons gezin bijna nooit om langer dan vijf minuten rustig met z’n allen aan tafel te blijven zitten.

We hebben hier geregeld andere kinderen te eten en allemaal zijn we stomverbaasd als die wél blijven zitten. Zelfs mijn kinderen vinden dat vreemd. Maar die schijnen zich elders weer keurig te gedragen. Dat horen wij tenminste, en ik moet zeggen: dat is echt een opluchting, want juist op dit gebied denken wij soms dat we tekortschieten in onze opvoeding.

Eigenlijk vind ik ‘Wat hebben we verkeerd gedaan?’ een vreselijke opmerking. Ik hoor er mijn eigen vader in. Ook dat gebeurt steeds vaker: dat je gaat roepen wat je eigen ouders riepen, terwijl je weet dat je daar als kind een hekel aan had.

Maar mijn vrouw kan nog harder zijn. Als de kinderen iets niet begrijpen wat al vijf keer is uitgelegd, of als ze de ene slechte grap na de andere maken, zegt zij, zogenaamd vertwijfeld: ‘Hallo, heb ik dat gebaard?!’

Eitje

‘Amsterdam, die grote stad, met hoeveel letters schrijf je dat?’ Stijn kijkt me gespannen aan. ‘Tja,’ zeg ik, ‘even denken.’

Wat doe je als kinderen je een raadsel voorleggen dat je al honderd jaar kent? Of een mop uit de oude doos? En wat doe je als je voor de duizendste keer een omgekeerd, leeggelepeld ei krijgt aangeboden?

‘Amsterdam,’ zeg ik langzaam, ‘even tellen hoor.’

Na deze triomf volgen er meer. ‘Ork, ork, ork, soep eet je met een...?’ ‘Hoe lang is een Chinees?’ ‘Jantjes vader heeft drie kinderen, Kwik, Kwek en...’

Ha, die was ik helemaal vergeten.

Pas als ze echt superflauw zijn, roep ik: ‘Ja hoor es, die ken ik al.’ De andere onderga ik, want hier wordt een niet onbelangrijk deel van het Nederlandse cultuurgood levend gehouden, en dat wil ik niet belemmeren. Sommige zijn bovendien echt leuk. Zoals die met het fopei. ‘Hier,’ zegt Benjamin bijna wekelijks,

terwijl hij mij in een eierdop een ei aanbiedt dat over-
duidelijk is leeggelepeld. 'Wil jij nog een eitje?'
Daar kun je mij 's nachts voor wakker maken.

Nachtmerrie

Sinds een paar weken heeft Benjamin nachtmerries. Hij droomt van boeven en clowns. Dat hij bang is voor clowns komt door zijn oudere broer en zus. Die hadden een dvd gehuurd waar een enge clown in voorkomt. Dat is het lot van het jongste kind: het ziet (en hoort, zegt en doet) dingen waar het eigenlijk te jong voor is.

Gewoonlijk zijn wij nogal laks met het terugbrengen van dvd's, maar daar kregen we nu de kans niet voor. Benjamin kwam de dvd een paar keer naar me toe brengen, zelfs helemaal naar zolder. 'Hier, deze moet NU weg!' Maar daar verdween de clown niet mee, en nu spookt hij af en toe door zijn dromen.

Meestal wordt Benjamin tussen twaalf en één wakker. Aanvankelijk viel hij na een slok water en een kus weer in slaap. Maar de laatste tijd zijn de angsten toegenomen. Hij wil per se met het licht aan slapen, en de deur moet wagenwijd open ('Nee, nóg verder'). Sinds

kort slaapt hij zelfs in onze slaapkamer, op een matrasje. Bij de andere kinderen zijn we daar erg terughoudend in geweest, inmiddels weten we dat dit soort dingen niet lang duren.

Hij heeft nog steeds nachtmerries en wordt nog steeds wakker, maar hij heeft zelf een manier gevonden om enge dromen te verdrijven. Mijn vrouw had het eerder door dan ik. Ik had wel gehoord dat hij midden in de nacht snel achter elkaar ‘Pippi, pippi, pippi’ zei, maar wat dit betekende drong niet tot me door. Mijn vrouw vroeg het na een paar nachten aan het ontbijt. Er volgde een tamelijk onsamenhangend verhaal, maar één ding was volkomen duidelijk: hij bezweert zijn nachtelijke angsten door Pippi aan te roepen. Pippi Langkous, die we ook op dvd hebben. ‘Pippi is héél sterk!’ glunderde hij. ‘Die kan zó haar vader optillen.’

Vierjarige verbant boeven en clowns uit zijn dromen met hulp van Pippi Langkous, ruim een halve eeuw nadat Astrid Lindgren dit personage heeft verzonnen.

Dát is pas sterk.

Verwarming

‘Mogen we al opstaan?’ Het is zaterdagochtend, zeven uur, Stijn is net naast me in bed gekropen. Hij slaapt zonder pyjama, het is winter en dus zeg ik: ‘Dat is goed, maar trek iets aan. En doe beneden meteen de verwarming aan.’

Hij blijft nog even liggen. ‘Ga je mee, Benjamin?’ vraagt hij kort daarop aan zijn kleine broertje, die bij zijn moeder ligt. ‘We gaan televisiekijken.’

Nog voor hij opstaat, zeg ik nogmaals: ‘Vergeet niet beneden de verwarming aan te zetten, hè.’ Dat is ook voor ons straks aangener. Als hij langs mijn vrouw loopt, herhaalt zij het nog maar een keer: ‘Niet vergeten om de verwarming aan te zetten.’

Het is vreselijk om jezelf zo vaak dingen te horen herhalen. Het is alsof je al aan het dementeren bent, maar dan veertig jaar te vroeg. En alsof je kinderen niet helemaal goed bij hun hoofd zijn. Maar keer op keer blijkt het nodig. Bij het ene kind meer dan bij het

andere, maar alle drie hebben ze een buitengewoon slecht geheugen voor mededelingen als ‘Geen natte handdoeken op de grond laten liggen’, ‘Zet je broodtrommel en je drinkbekers in de keuken als je thuiskomt’ en natuurlijk ‘Hang je jas op!’

Ik geloof niet eens dat het onwil is, het zal te maken hebben met concentratie, met de gewichtloosheid die sommige dingen voor kinderen hebben. En natuurlijk met gemakzucht, want te vaak zijn wij zo stom om voor de zoveelste keer de handdoeken en jassen op te hangen, te vaak gaan wij op zoek naar schooltassen, drinkbekers en broodtrommels.

Als we een uur later beneden komen, zitten onze kinderen naast elkaar voor de buis. Stijn heeft een deken omgeslagen, want het is koud in huis.

‘Heb je de verwarming niet aangezet?’ vraag ik, geheel overbodig.

‘O, vergeten,’ zegt hij, terwijl hij z’n schouders ophaalt.

Schoolziek

Onze kinderen zijn bijna nooit ziek. En die doodenkele keer dat er eentje ziek is, is het niet echt ernstig. Nooit: veel braken, hoge koorts, dagenlang als een vaatdoek in bed.

Ziek zijn geeft hier extra rechten. Je mag met je dekbed en veel kussens de hele dag in de woonkamer op de bank liggen en je mag net zo lang televisiekijken als je wilt. Er worden beschuitjes gebracht, yoghurt, thee en verse sinaasappelsap.

Ziek zijn heeft dus aantrekkelijke kanten, en daar verlangen onze kinderen soms naar. Gevolg: zo af en toe zijn ze schoolziek. Dat begint 's ochtends vroeg met de mededeling: 'Ik voel me echt hélemaal niet lekker.'

Over het algemeen hanteren wij als regel: je bent ziek als je koorts hebt. Minimale verhoging telt niet, het moet een beetje aantikken.

Aanvankelijk was vooral mijn vrouw daar streng in.

‘Je gaat maar gewoon naar school, we voelen ons allemaal weleens niet lekker.’

Maar de laatste jaren is ze milder geworden. ‘Ach, zo heel af en toe een keertje schoolziek, ik vind het wel best.’

En dus zit hier af en toe een schoolzieke voor de buis. Ik breng de beschuitjes, ik pers de sinaasappels uit, maar ik zeg ook: ‘Ik ga gewoon aan het werk, ik zit boven, ik hoor het wel als je me nodig hebt.’

Schoolzieke in z’n eentje in een doodstil huis. Jet houdt dit soms een hele dag vol, maar bij Stijn is het snel bekeken. Die houdt van drukte om zich heen. Soms zegt hij al na een paar uur: ‘Gek, ik voel me nu al véél beter. Ik ga vanmiddag maar weer naar school.’

Uitgeschoten

Bijna iedere ochtend wil Benjamin yoghurt met muesli, rozijntjes en suiker als ontbijt. Hij is een zoetekauw dus hij wil graag veel suiker. Maar dat wil ik weer niet. En daarom strooi ik een klein beetje suiker over de yoghurt, maar dan zo dat het nog wat lijkt. Om nu te voorkomen dat hij meteen om meer suiker vraagt, wat hij aanvankelijk deed, roep ik al in de keuken: ‘O jee, uitgeschoten!’

In het begin glunderde hij. Door een domme fout van mij viel hij in de prijzen. Later werd het een traditie, maar inmiddels vergeet ik steeds vaker om het te zeggen. Nu zegt hij het af en toe in mijn plaats. Als ik het bakje met yoghurt voor hem neerzet, zegt hij: ‘Een beetje uitgeschoten zeker, hè?’

Op zijn initiatief spelen we dit spelletje nu ook in bad. Hij wil graag een flinke klodder vloeibare zeep in zijn handen en hij vindt altijd dat hij te weinig krijgt.

‘Kom,’ zei hij laatst, ‘schiet maar een beetje uit.’

Overzichtelijk

Het is zondagochtend en we zitten aan de ontbijttafel. Met z'n zessen, want de hartsvriendin van Jet is blijven slapen. Benjamin loopt bij iedereen langs met een fop-ei en iedereen speelt het spelletje mee, voor de zoveelste keer ('Wil jij nog een eitje?' 'Nou, vooruit dan maar.')

Het regent en we bespreken wat we kunnen gaan doen vandaag. De vriendin wil naar het zwembad. Nou hebben wij een zwembad in de buurt, maar zij weet iets beters. Ze kijkt naar mijn vrouw. 'Ken jij het zwembad De Waterakkers?' Ze is twaalf, zelfstandig en slim. 'Het is daar erg overzichtelijk.'

Overzichtelijk is een woord dat helemaal niet bij een kind past. Kinderen houden van lange glijbanen met veel bochten, ouders houden van overzichtelijk – of dat nu een zwembad, een supermarkt of een speeltuin is. Hoe overzichtelijker, hoe beter zij hun kroost in de gaten kunnen houden.

‘Het is er ook heel veilig,’ vervolgt de vriendin. ‘Er lopen heel veel badmeesters rond. Als een kind een ander kind onder water duwt, dan wordt-ie er meteen uit gestuurd. En als bijvoorbeeld een kind te snel achter een ander kind op de glijbaan gaat, dan kun je dat melden en dan krijgt-ie meteen een waarschuwing. Luistert hij niet, dan hup, meteen eruit.’

Mijn vrouw en ik kijken elkaar aan. ‘Juist ja,’ zegt zij vriendelijk, ‘heel *overzichtelijk*. Hmm. En waar is dat dan, dat zwembad?’

Dat weet de vriendin niet, maar dat is geen enkel probleem. ‘Ik kijk wel even op internet,’ zegt ze.

Pas in de auto vertelt ze waarom zij nu zo graag naar dat zwembad wil. ‘Ze hebben daar echt een *onwijze* glijbaan. D’r is een heel lang stuk en daar ga je helemaal onder water. Dat is helemaal zwart! Echt *vet cool!*’

‘Gadverdamme,’ zegt Stijn geschrokken. ‘Daar ga ik dus niet in.’ Hij doet graag stoer, maar nu zou hij toch graag de voorkeur geven aan *overzichtelijk*.

Traditie

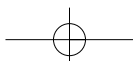
Mijn vrouw zit in bad met Benjamin, ik ben wat aan het rommelen in de slaapkamer. Ik ben me er niet van bewust dat ik hun gesprek volg, tot hij vraagt: ‘Wie vind jij de liefste? Stijn, Jet of mij?’ Zijn broer en zus vragen dit nooit meer, maar ze deden het ooit zo vaak dat we een standaardantwoord bedachten. Niet ‘Wij vinden jullie allemaal even lief’, maar ‘Bram’, de naam van ons doodgeboren kind.

Soms komt er nog een reden achteraan, afhankelijk van de omstandigheden waarin de vraag wordt gesteld. Als de kinderen de hele tijd lopen te zeuren, en een van hen vraagt even later ‘Wie van ons vind je het liefst?’, dan zeggen wij: ‘Bram, want die zeurt nooit.’ En zo hebben we ook weleens gezegd: ‘Bram, want die maakt nooit rotzooi.’ Of: ‘Want die maakt nooit herrie.’

In de badkuip blijft het even stil. Ik hoor mijn vrouw denken. Ik verbeeld me dat Benjamin haar gespannen

aankijkt. En tot mijn verbazing merk ik dat ik mijn adem inhoud. Dan hoor ik mijn vrouw zeggen: 'Bram.' Alleen zijn naam, zonder reden.

Benjamin lacht: 'O ja, Bram.' Hij kent dit antwoord, weet dat hij nooit een ander zal krijgen, maar was dit even vergeten.

Pindakaas

Nog bijna wekelijks valt het mij op dat een van onze kinderen iets voor het eerst doet. Althans, voor zover ik weet. Dat zie ik het vaakst bij Benjamin en die heeft natuurlijk ook nog het grootste aantal eerste keren voor de boeg. Laatst zag ik dat hij water uit zijn handen dronk. Dat had ik hem nog nooit zien doen. Hij was op een krukje voor de wastafel geklommen, had de goede (!) kraan opengedraaid en maakte van zijn handen een kommetje. Ik wou ‘Goh, wat knap’ zeggen, maar hij deed het zo vanzelfsprekend dat dit ongepast zou zijn geweest.

Stijn zei onlangs, toen hij naast me in de auto zat, opeens: ‘Kijk, een reiger.’ Ik zou durven zweren dat hij het woord *reiger* de afgelopen negen jaar nooit eerder in de mond heeft gehad. Van wie zou hij hebben geleerd hoe zo’n vogel eruitziet? Zeker niet van mij. We zien hier bijna nooit reigers. En het is nou niet iets waar je zomaar een keer over begint (‘Weet je wat je

ook nog hebt: reigers'). Van school dus, van zijn moeder, of van televisie?

Van sommige eerste keren zijn kinderen zich zelf goed bewust. De eerste keer dat ze naar school gaan. Het eerste klassenfeest. De eerste keer dat ze alleen met de trein mogen.

Maar heel veel andere eerste keren zijn alleen een belevenis voor de ouders. Het zijn minibelevissen, maar toch. De eerste keer dat ze de letters van hun eigen naam natekenen. Dat ze zelf de douche aanzetten. Dat ze het met elkaar tegen jou opnemen. Dat ze jou troosten in plaats van andersom.

Een paar dagen geleden beleefde Jet weer een primeur. Ik zat aan tafel een boodschappenlijstje te maken en liep even naar de keuken. 'Vergeet de pindakaas niet,' zei ze, van achter de *Donald Duck*. 'Zet maar op het lijstje,' riep ik, terwijl ik de koelkast opentrok.

Onze dochter eist over het algemeen weinig voor zichzelf op, maar in de supermarkt zag ik dat ze ditmaal onverwacht stellig was geweest. Met een dikke, roze stift had ze geschreven: 'Pindakaas. Van Calvé. Met de gele deksel. Die andere vinden we niet lekker.'

Gesprek

‘Mamma, waar zit je hart, altijd?’ Het is vroeg in de ochtend, Benjamin is zojuist bij ons in bed gekropen. ‘Hier,’ hoor ik mijn vrouw slaperig zeggen. Ons zoon-tje begint te giechelen. Blijkbaar heeft ze hem geknepen.

‘En wat doet je hart? Waarom heb je een hart?’ vraagt hij.

Ik kijk eens op de wekker. Het is tien over half zeven, zaterdagochtend, buiten is het nog donker. ‘Je hart is een motortje dat ervoor zorgt dat het bloed door je lichaam wordt gepompt,’ zegt mijn vrouw. Ze zegt het zonder enige aarzeling. Hij aarzelt evenmin. ‘O,’ zegt hij afwezig. Om meteen daarna te vragen: ‘Mag ik zo televisiekijken?’

We hebben veel van dit soort gesprekken, de hele dag door. Ze beginnen en eindigen vrijwel altijd abrupt. En geregeld zitten er grote levensvragen bij. ‘Wie was Jezus eigenlijk?’ ‘Geloof jij dat God bestaat?’ ‘Waarom zijn

pappa's opa en oma doodgegaan in de oorlog?

Laatst vroeg Stijn tijdens het avondeten aan mijn vrouw: 'Komen er op jouw werk nou veel vrouwen voor een abortus omdat ze zijn verkracht?' 'Nee hoor,' zei mijn vrouw. 'Meestal gaat het om ongelukjes. Mannen en vrouwen hebben dan wel gevreeën, maar zonder condoom.' Stijn proestte het uit – vrijen en condooms, er zijn op dit moment weinig dingen waar hij zó om moet lachen.

Ik ben soms jaloers op de open en onbevangen antwoorden van mijn vrouw. Ik wou dat ik dat zo kon. Ik heb de neiging om eerst even na te denken, en dan is het moment vaak alweer voorbij. Of ik ga te lang door.

Volgens mij was Jet pas vijf toen zij vroeg wat ik nou dacht van God. Bestond-ie of bestond-ie niet? Op school hadden ze gezegd dat de mens van de apen afstamt. Ik begon aan een zin over apen ('Dat klinkt misschien héél gek, want nu lijken we daar helemaal niet meer op') en over God. Ik zei dat sommige mensen dit denken en andere dat, en dat zij te zijner tijd zelf kon kiezen, want het leek me een beetje vroeg om mijn afkeer van kerken en religie al expliciet over te dragen.

We zaten in de auto. Nauwelijks halverwege mijn betoog zag ik haar al naar buiten kijken. 'Je wilt toch weten wat ik ervan vind,' zei ik, kleinzielig. Ze draaide haar hoofd naar me toe. 'Ja,' zei ze, 'ik wil weten: geloof jij dat God de mens heeft gemaakt.'

'Nee,' zei ik, 'daar geloof ik helemaal niks van.'

Je hoort dit soort gesprekken trouwens ook wel tussen kinderen onderling. Het zijn vaak echo's van gesprekken met volwassenen, waarin je meteen hoort wat er wel en niet is blijven hangen. Zo hoorde ik ooit, op de achterbank van een auto, dit gesprekje tussen Jet (toen zes) en haar hartsvriendin (toen zeven). De vriendin begon:

'Weet jij wat de tweede oorlog is?'

'Nee.'

'Weet je wat *tweede* is?'

'Dat wel.'

'En weet je wat *oorlog* is?'

'Dat ook.'

'Nou dat is de *tweede oorlog*.'

'O, nou begrijp ik het.'

Uitleg

Ik vind dat mijn vrouw de dingen van het leven over het algemeen beter aan de kinderen uitlegt dan ik, maar er zijn situaties waarin ik het slap vind om haar er meteen bij te roepen.

Zo lag ik laatst voor Pampus op de bank. Een uur daarvoor had ik me laten steriliseren. De arts had me gewaarschuwd dat het pijn zou kunnen doen, maar dít had ik toch niet verwacht. Ik lag met opgetrokken benen, mijn kinderen die net uit school waren gekomen stonden bezorgd om me heen. ‘Nee, kom maar niet te dicht bij me,’ zuchtte ik, ‘het doet nogal pijn.’

Wat was er dan precies gebeurd, wilde Benjamin weten. Ik hoorde mijn vrouw rommelen in de keuken. Hoe leg je uit wat er bij een sterilisatie gebeurt aan een kind van vijf? En waarom je dat jezelf aandoet?

‘Ik wil geen kinderen meer,’ begon ik, ‘en daarom ben ik in het ziekenhuis geweest. De dokter heeft een sneetje bij mijn ballen gemaakt en dat doet nogal pijn.’

Benjamin leek geschrokken. Hij keek naar Stijn, die voorzichtig bij mij aan het voeteneind was komen zitten. En hij keek naar Jet, die wat verderop in de kamer stond. Beteuterd vroeg hij: 'Maar welk kind wil je dan niet meer?'

Verliefd

Ik wist niet dat het kon, maar mijn zoontje van vier is verliefd. Niet op een kleuter uit zijn klas, maar op een meisje van achttien.

Onlangs ging ik met hem naar een poppentheater. Tot mijn verrassing werd de deur opengedaan door Margriet, een meisje dat jaren geleden af en toe bij ons oppaste. Nu doet zij de muziek in het poppentheater. Ze speelt gitaar en zingt liedjes, en achter de gordijnen van de poppenkast slaat ze op potten, pannen en trommels.

Margriet is prachtig. Ze heeft een mooi en lief gezicht en lang hennarood haar. Ze draagt een wijde zwarte rok, een soort opengewerkte handschoentjes, armbanden en een ketting. Ze is een en al flowerpower, maar dan van een paar generaties later.

‘Margriet heeft vroeger op jou gepast,’ zeg ik tegen Benjamin, nadat ik haar heb begroet.

Margriet zet een liedje in, over elfen, kabouters en

andere sprookjesfiguren. Benjamin komt bij mij op schoot zitten. ‘Komt ze weer bij ons oppassen?’ fluistert hij. ‘Dat weet ik niet, ga het straks maar aan haar vragen,’ zeg ik. Maar hij wil niet wachten. Zodra de voorstelling het toelaat, gaat hij naar haar toe. We zitten in het midden van de zaal. Een paar ouders en kinderen moeten hun benen optrekken om hem erlangs te laten. Hij loopt op Margriet af en fluistert iets in haar oor. Ik zie ze beiden lachen.

Die avond, vlak voor het slapengaan, wil Benjamin een tekening voor Margriet maken. Met een dikke blauwe stift tekent hij een kasteel, een zonnetje en een paard. In spiegelschrift schrijft hij ‘007’, het enige wat hij kan schrijven. En dat pas sinds kort, sinds zijn oudere broer dvd’s van James Bond in huis heeft gehaald. ‘Dit is een brief,’ zegt hij, terwijl hij me de stift geeft. Hij dicteert:

Voor Margriet,

Als jij bij ons komt oppassen, lieve Margriet. Benjamin heb ’t gemaakt. Als je zo lief bent geweest. Wat zie je er mooi uit, hé. Je mag bij ons op zolder slapen, als je wilt, dat moet je ook aan je moeder vragen. Dan mag het, ik denk het wel.

Ik moet het een paar keer aan hem voorlezen. Hij knikt tevreden.

Het is inmiddels bedtijd, maar hij blijft maar vragen of ik een envelop wil halen. ‘Nou goed dan,’ zeg ik, ‘maar daarna wil ik je echt niet meer horen. Is dat beloofd?’ Hij komt zijn belofte niet na, want daarna roept hij nog een paar keer om te vragen nee, af te dwingen dat de brief die avond nog, ‘in het donker’, bij Margriet wordt bezorgd. Toevallig ziet mijn vrouw die avond Margriets moeder, dus vooruit dan maar.

De volgende dag maakt hij nog een brief voor Margriet. Dit keer moet ik er ‘Bowlen’ bij schrijven plus ‘Je ziet er mooi uit hoor. Ik wil wel een keertje bij je gaan.’

Dit keer weet hij mijn vrouw ertoe te bewegen de brief samen met hem langs te gaan brengen. Ze treffen Margriet aan tafel aan, met haar moeder, broertje en zus. ‘Hij was totaal zichzelf niet,’ vertelt mijn vrouw later. ‘Eerst bleef hij de hele tijd achter mij staan. Vervolgens blies hij zich een beetje op en deed hij zich veel groter voor.’

Die avond wordt Benjamin door zijn oudere broer gepest. ‘Jij bent verliefd! Jij bent verliefd!’ Benjamin wordt boos en loopt weg, maar de volgende ochtend vraagt hij zijn broer om iets te schrijven bij alweer een nieuwe tekening. Naast een kasteel, een paard en een sleutel staan twee rijtjes: een met x’en en een met hartjes. ‘Kusjes zijn dit voor Margriet,’ heeft zijn broer erbij geschreven.

Na ruim een week komt er antwoord van Margriet. Op lichtpaars briefpapier met bloemen langs de randen heeft zij een tekening gemaakt van een meisje met rood haar in een lange zwarte jurk, dat een klein jongetje een gitaar overhandigt. Ze staan samen voor een hoge boom. De zon gaat net onder en hangt halverwege tussen de takken. ‘Lieve Benjamin,’ schrijft Margriet, ‘ik vind dat je heel mooi kan tekenen, en ook heel lief van jou dat ik steeds “post” krijg. Daarom heb ik voor jou een tekening gemaakt. Ik hoop dat je ’m mooi vindt!’

Ik moet de brief een paar keer aan Benjamin voorlezen. De eerste keer glundert hij, de tweede keer kijkt hij een beetje bedrukt.

‘Wat is er?’ vraag ik. ‘Ik wil niet met haar trouwen, hoor,’ zegt hij met neergeslagen ogen.

‘Maar dat schrijft ze toch helemaal niet,’ zeg ik. ‘Wel hoor,’ antwoordt hij, ‘daar in die brief.’

Herhaling

Muziek gaat me niet snel vervelen, maar beelden wel. Ik moet er niet aan denken dat ik een film vijf keer zou moeten zien. Mijn kinderen denken daar heel anders over. Of beter: alle kinderen die ik ken, denken daar heel anders over. Wij hebben hier dvd's in huis die niet tien keer zijn afgespeeld, maar misschien wel honderd keer. *Jungleboek*. Vier dvd's met oude tv-afleveringen van *Floris*. Alle *Pippi Langkous*-films. *Old Shatterhand* en *Winnetou*.

Voorals Benjamin kan er geen genoeg van krijgen. Hij heeft er helemaal niks op tegen om op een druilerige zaterdagochtend, of een dito zondagnamiddag, twee keer achter elkaar dezelfde *Floris*-dvd te bekijken die hij dus al talloze malen heeft gezien. Nog verbaazingwekkender: hij vindt ze nog steeds spannend. Als je hem iets vraagt terwijl hij voor de buis zit, dring je bijna niet tot hem door, zó zit hij in de ridders die in zwart-wit over het scherm galopperen. Ik ga soms

pontificaal voor de televisie staan als ik iets wil zeggen. Of ik roep heel hard: ‘Hallo! Contact!’ (Hij roept dat tegenwoordig ook af en toe tegen mij, als ik de krant zit te lezen.)

Ook Stijn en Jet kijken nog geregeld naar films die ze al tig keer hebben gezien, maar zij krijgen langzamerhand meer behoefte aan variatie. Ze gaan geregeld naar de videotheek om een film te huren, die ze dan hooguit twee of drie keer bekijken.

Hun behoefte aan variatie botst ook steeds vaker met de behoefte van Benjamin aan eindeloze herhaling. ‘Mamma! Kom nou! Benjamin mag vandaag kiezen, we hebben al naar *Winnetou* gekeken, maar nu móét echt de televisie aan!’

Grond

Geen plek is mij zo dierbaar als de kinderafdeling van de Openbare Begraafplaats in ons dorp. Niet alleen omdat daar een kind van ons ligt, maar ook vanwege al die andere kinderen. Wat deze plek vooral zo bijzonder maakt, is alle liefde die je er ziet. De grafjes zijn versierd met schelpen, knikkers, kettingen, beren, speelgoed-autootjes, kiezelstenen en lantaarns in alle soorten en maten. Verjaardagen worden hier gevierd met planten en ballonnen, kerst met miniatuurkerstboompjes. Broertjes en zusjes brengen tekeningen en knutselwerkjes mee. Er wordt geruzied over wie het kaarsje in de lantaarn mag aansteken, en de mooiste knikkers worden al snel gejat.

Aanvankelijk was er een duidelijk verschil tussen de oude, kale grafjes en de versierde grafjes. Maar inmiddels worden ook steeds meer grafjes van twintig of zelfs dertig jaar geleden opgedoft.

Alsof de liefde die hier in de grond wordt gestopt, zich spontaan vermenigvuldigt.

Slaapwandelaar

Onze jongens slapen op één kamer. Dat willen ze graag en het kan ook niet anders, want alle kamers in dit huis zijn bezet. Maar soms is het lastig. Dan wil de een nog lezen of legoën, terwijl de ander wil dat het licht uitgaat. En geregeld krijgen ze ruzie over het bandje dat voor het slapen op moet. ‘Nee, niet wéér Bert en Ernie!’ roept Stijn dan. ‘Die heb ik al *duizend* keer gehoord.’ Wat waarschijnlijk een goede schatting is.

Om niet altijd naar de lievelingsbandjes van zijn kleine broertje te hoeven luisteren, heeft Stijn een mp3-speler bij elkaar gespaard. Dat is voor hem een enorme prestatie, want hij heeft een gapend gat in zijn hand, waar al zijn zakgeld in verdwijnt.

Hoewel het doorgaans goed gaat, samen op een kamer slapen, laten we de jongens de laatste tijd vaak gescheiden inslapen. Dat wil zeggen: Benjamin begint de nacht in ons bed, Stijn in zijn eigen bed. Soms maakt Stijn zich daar kwaad over. ‘Waarom hij wel en ik

niet!’ roept hij. Een echt goed antwoord hebben we daar niet op. Meestal laat hij het echter van zich afglijden, zo belangrijk vindt hij het nu ook weer niet.

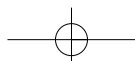
Maar gisteravond, toen ik laat thuiskwam, trof ik Stijn in ons bed aan. Het optillen van een slapend kind van vier vind ik een feest. Het is onvoorstelbaar hoe diep en ontspannen kinderen van die leeftijd slapen. Je kunt het licht aandoen, je kunt ze optillen hoe je wilt, zo nodig kun je nog iets aan- of uittrekken – ze blijven diep in slaap.

Het optillen van een negenjarige is andere koek. Toen ik het dekbed wegtrok om hem te kunnen oppakken, draaide hij zich woest om. Hij greep het dekbed beet en trok het weer over zich heen. Ik moest er een flinke ruk aan geven om het los te krijgen. Ik probeerde hem aan een arm en een been op te tillen, maar in zijn slaap verzette hij zich. Uiteindelijk heb ik hem aan één been uit bed getrokken, onder beide armen beetgepakt en voor me uit geduwd, terwijl ik hem half optilde. Worsteling met een blote jongen op de gang. Worsteling met een tegenstribbelende slaapwandaelaar, die een paar keer – zonder wakker te worden – ‘nee, nee’ mompelt.

Bij zijn stapelbed aangekomen moest ik eerst met één hand, terwijl ik hem overeind probeerde te houden, zijn mp3-speler uit bed halen. Stom, vergeten, had ik natuurlijk eerst moeten doen. Net als het dekbed openslaan. Hij valt schuin in bed, zijn benen half

over de rand. Voorzichtig trek ik hem recht.

Ik ben daarna nog even bij Jet gaan kijken. Die is al elf. Zij slaapt nooit meer bij ons in bed en vraagt daar ook niet om. De doodenkele keer dat we haar 's nachts moeten verplaatsen, wekken we haar. We kunnen haar absoluut niet meer optillen. En trouwens, ze zou meteen wakker worden.

Licht

Stijn gaat niet graag als eerste naar beneden, zeker niet in de winter, als de huiskamer nog donker is. Maar Benjamin heeft daar geen last van. Als hij in het weekend voor dag en dauw vraagt: ‘Mag ik al naar beneden, televisiekijken?’, geven we daar steeds makkelijker toestemming voor. Zijn broer en zus slapen nog, en wij willen ons dolgraag nog even omdraaien.

Ik luister telkens met enige bewondering naar hoe hij in zijn eentje in het donker de trap af loopt en zachtjes de deur van de huiskamer achter zich sluit. Aanvankelijk was ik een beetje verbaasd over het gebonk dat ik daarna hoorde, tot ik begreep wat hij aan het doen was: hij sprong om bij het lichtknopje te komen.

Maandenlang had hij heel wat sprongen nodig om het licht aan te krijgen en ik heb hem ook af en toe met een stoel horen slepen. Maar vanochtend bleef het bij één doffe *boink*.

Je ziet alleen op foto's hoe snel je kinderen groeien en je merkt het aan de schoenen en de kleding die je steeds moet vervangen. Maar vanochtend, tussen slapen en waken, *hoorde* ik in één klap hoe Benjamin was gegroeid.

Houdgreep

Het is half twee 's nachts als Benjamin hard huilend onze slaapkamer binnenkomt. 'Wat is er aan de hand?' vraag ik. 'Ik heb eng gedroomd,' snikt hij.

Normaal gesproken zou een van ons hem terug naar z'n kamer brengen, maar mijn vrouw heeft nachtdienst dus ik lig alleen in bed. 'Kom maar even hier,' zeg ik slaperig.

Dat laat hij zich geen twee keer zeggen. Het liefst zou hij iedere nacht bij ons in bed slapen. Of desnoods naast ons bed op een matrasje. Een doodenkele keer mag dat, maar we moedigen het niet aan.

Rillend en nog altijd huilend kruipt hij via mijn vrouws kant dicht tegen me aan. Hij heeft wel vaker enge dromen, maar ditmaal is hij opvallend bang. 'Ssst,' zeg ik. 'Stil maar, ik zal je droom wegblazen.' Ik geef een kus op zijn voorhoofd en begin hard te blazen.

Als hij even later stil is, probeer ik hem iets van me af te leggen, zodat we beiden comfortabel verder kunnen

slapen. Maar hij is nog steeds bang. ‘Niet loslaten,’ zegt hij angstig. En nog eens: ‘Niet loslaten.’

Ik neem hem stevig in m’n armen, maar kennelijk is het hem niet stevig genoeg, want hij draait zich zo dat hij met z’n hele gewicht op mijn arm komt te liggen. In deze positie kán ik hem niet loslaten, al zou ik het willen.

Pas tien minuten later, als ik aan zijn ademhaling hoor dat hij weer diep in slaap is, durf ik me uit zijn nachtelijke houdgreep te bevrijden.

Liedje

‘Ik wil een boterham met boter en rozijntjes,’ zegt Benjamin. ‘Wil je dat voor me maken?’ Ik sta in de keuken een pan schoon te maken. ‘Ik kom zo,’ zeg ik.

‘Een boterham met boter en rozijntjes,’ herhaalt hij.

‘Ja, ja,’ zeg ik, ‘even wachten, ik doe het zo.’

Hij blijft bij me in de buurt. ‘Díe rozijntjes,’ zegt hij. We hebben hier losse en verpakte rozijntjes. Hij wijst naar de verpakte.

Ik zie hem aarzelen. Hij weet dat ik boos kan worden als hij het nu nóg een keer vraagt. Maar hij heeft ook een onbedwingbare drang om de dingen naar zijn hand te zetten.

Hij begint zachtjes te zingen. ‘Een booterham met boter,’ zingt hij. ‘En roohoozijntjes. Hmm, hmm, hmm.’

Ik ken de tactiek. Ooit heb ik geroepen: ‘Hou op, nou vraag je het weer!’, maar ik weet dat hij dan zegt: ‘Nee, nee, dit is een liedje!’

Hij blijft zingen en rondrentelen. Ik laat de pan
voor wat-ie is, pak het brood en de boter.

Hij komt naast me staan, legt een hand om mijn
been, en zegt: 'Díé rozijntjes.'

VAK!

‘Pappa,’ vraagt Stijn, ‘wat betekent *sakker bits*?’

‘Wat betekent *wat*?’ antwoord ik.

‘*Sakker bits*. Ruben heeft me vandaag voor *sakker bits* uitgescholden.’

‘Ah,’ zeg ik, ‘*sucker bitch*. Wat denk jij dat het betekent?’ Het is een flauw antwoord, maar ik kan het niet nalaten.

‘*Bits* weet ik niet,’ zegt hij, ‘maar *sakker* is “sukkel”.’ Hij zegt het met een lichte aarzeling.

Er wordt veel in het Engels gescholden op het schoolplein, want dat klinkt nu eenmaal stoerder dan het Nederlands. Vooral *fuck* is erg populair.

Ik had dit Stijn al verschillende keren horen zeggen, toen hij op een dag thuiskwam met een neptatoeage op zijn arm. Het was vlak na de zomervakantie. Hij zat in een nieuwe klas en kreeg allerlei nieuwe vakken. Op zijn onderarm had hij met een zwarte viltstift in grote blokletters VAK geschreven. Ik had het al een paar keer

zien staan, en mijn vrouw ook, maar we zaten al zeker tien minuten aan tafel toen zij vroeg: ‘Wat heb je nou eigenlijk op je arm geschreven?’

Stijn was in een boze, provocerende bui. Ik had hem net op z’n kop gegeven. Hij stak zijn onderarm omhoog, negeerde mij, en keek mijn vrouw brutaal aan: ‘Nou wat denk je dat er staat? Nou?’

Pas toen viel bij ons het kwartje.

Praatjes

Benjamin kijkt op tegen zijn oudere broer. Over het algemeen merken wij daar niet zo veel van. Stijn kan nogal stoer doen, maar Benjamin kan zo wild worden dat zijn broer bang voor hem is. Dat gebeurt vooral als Benjamin écht boos is. Dan krijgt hij een waas voor zijn ogen. Dan stormt hij met gebogen hoofd op zijn broer af en begint te rammen. Vanzelfsprekend delft Benjamin altijd het onderspit, maar toch houdt Stijn zich daarna een tijdje gedeisd.

Doorgaans bestaat er dus een zeker evenwicht tussen onze jongens, ondanks hun leeftijdsverschil. Maar dat evenwicht raakt verstoord als Stijn vriendjes mee naar huis neemt. Stijn gaat dan nog stoerder doen dan gewoonlijk; Benjamin wil dat bijbenen en raakt, naar mate de uren vorderen, volledig over de zeik.

Hij wil wel meedoen met alle stoere praatjes en spelletjes, maar kan het niet. Het is wonderlijk om te zien hoe hij dit telkens toch probeert. De oudere jongens

– negen jaar oud – staan vieze moppen te vertellen, waar hij als vijfjarige geen snars van begrijpt. Maar hij lacht precies op het goede moment. De oudsten doen ingewikkelde spelletjes met kaarten, munten of knikkers; hij doet niet mee – dat mag niet –, maar hij kopieert hun bewegingen en mimiek. Hij gaat anders lopen – breder, met zijn armen verder van zijn lichaam af.

En hij krijgt praatjes. Hij roept opeens tegen een van die grote jongens, soms zonder duidelijke aanleiding: ‘En, weet je wat *jij* bent? Je bent zo dik als een moeder met een baby in d’r buik!’

De oudere jongens weten nooit helemaal precies wat ze met hem aanmoeten. Hun gelach bevat een mengeling van verbazing, vertedering, spot, en soms ook een beetje angst, want ze voelen dat hier langzaam een ongeleid projectiel in stelling wordt gebracht.

Als er vriendjes van zijn broer zijn, krijgt Benjamin ook tegen mij meer praatjes. Laatst holde hij op me af. Hij stak zijn middelvinger naar me op en zei, met een diepere stem dan normaal: ‘Kijk eens naar me vinger.’

‘Nou?’ zei ik.

‘Pappa, weet je wat dit betekent?’ vervolgde hij. ‘Dit betekent: hou je bek!’

‘Weet je dat wel zeker?’ vroeg ik.

Hij was even stil. Toen zei hij, iets rustiger: ‘Het betekent ook als je verliefd bent, als je rooie wangen hebt. Dat heb ik van juf gehoord.’

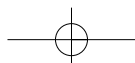
Broertje

Alleen op zijn verjaardag moeten de kinderen mee. Dan lopen we met z'n allen met bloemen en een kaarsje naar de begraafplaats. En ook vóór en meteen na de grote vakantie gaan we meestal gezamenlijk bij hem langs. Maar voor de rest van de tijd begrijpen wij best dat de kinderen niet zo'n zin hebben om hun dode broertje te bezoeken. Eerlijk is eerlijk: zoveel valt er bij hem niet te beleven.

Maar als een van de kinderen dan toch een keer meegaat, om welke reden ook, dan proberen we het extra gezellig te maken. Wie meegaat mag steevast het kaarsje aansteken ('nou vooruit, nog één lucifer dan'). En meestal loop ik niet, zoals gewoonlijk, zwijgend weg, maar ik zeg iets.

Zo zei ik laatst, toen ik met Benjamin op de begraafplaats was: 'Dag Bram, dag Koen, pas goed op elkaar, hè.' Koen ligt naast ons kind, met zijn ouders zijn we goed bevriend geraakt.

Terwijl we laatst samen het grindpad af liepen, keek Benjamin mij ondeugend aan. Hij draaide zich om en riep, met het luciferdoosje nog in zijn hand: ‘Dag jongens, en niet doodgaan, hè!’

Smurwurst

‘Mag ek un plekje smurwurst?’ Benjamin wijst naar een bord met broodbeleg. Niemand reageert. Zo gaat dat in een gezin met meer kinderen – iedereen moet alles een paar keer vragen.

Dus probeert hij het nog een keer: ‘Mag ek un plekje smurwurst?’ Hij is nog altijd geen vlotte prater, maar dit is een grap.

Hij zet een raar stemmetje op en spreekt de woorden opzettelijk verkeerd uit. Het klinkt een beetje als Deens of Zweeds, maar dat is toeval.

Ik was alweer vergeten hoe vroeg dat begint, de behoefte om met taal te spelen. Zijn oudere broer en zus worden er steeds beter in.

Gekke stemmetjes opzetten staat ook bij hen op de eerste plaats – op de televisie worden ze ermee doodgegooid – maar er komen steeds meer vormen bij: omdraaiingen, woordspelingen, rijm en de vermenig van Engelse en Nederlandse woorden. Als ik het

me goed herinner konden zij echter al goed praten voor ze met taal gingen jongleren.

Bij Benjamin is dat andersom. Niemand lacht als hij om een ‘plekje smurwurst’ vraagt, maar ook zijn broer en zus glimlachen als hij *andernas* zegt in plaats van *ananas*, *koffertjes* voor *poffertjes*, of *slaaptrusten*. Of als hij even later, zonder komische bijbedoelingen, roept: ‘Ik wil een trekkertje met jongenskaas!’

Worteltjes

Benjamin houdt niet van wortels. En ook niet echt van komkommer. Dat is pech voor hem, want vrijwel iedere avond liggen er worteltjes en komkommers op zijn bord. ‘Gewoon opeten,’ zeggen wij. ‘Je went er vanzelf aan.’ Hij doet het met lange tanden, maar zeurt er zelden over.

Tijdens het eten moet hij vaak naar de wc. Ik kan daar niet goed tegen. Een minuut voordat het eten op tafel wordt gezet, roep ik: ‘Televisie uit! Moet er nog iemand plassen?’

Meestal rent Jet meteen naar de wc. Niet omdat ze echt moet, maar omdat ze bang is dat ze moet als we aan tafel zitten. Stijn blijft rustig nog even doorzappen, Benjamin gaat meestal meteen aan tafel zitten.

Als hij daar dan vijf minuten zit, en we aan het eten zijn, zegt hij opeens: ‘Ik moet plassen!’ Zoals gezegd: ik kan daar niet goed tegen. Ik zeg: ‘Je wacht maar tot we klaar zijn of je plast maar in je broek.’ Ik ben echt blij

dat mijn kinderen ook door hun moeder worden opgevoed – die is veel milder. En verstandiger. ‘Nou, vooruit dan maar,’ zegt zij. En tegen mij: ‘Ach, hij is nog klein, als hij nou moet plassen.’

Bij de kortste route naar de wc passeer je de gangdeur in de achterkamer. Op een gegeven moment viel het mij op dat Benjamin de iets langere route door de voorkamer nam of dat hij zo terugkwam – een kleine, maar onlogische omweg. Ik had hem dat al vele malen zien doen, voordat ik in een flits, vanuit mijn ooghoek, zag wat hij deed.

Bij de bank in de voorkamer hebben wij een designbizzettafeltje staan. Het is een soort ronde, dichte plastic koker met in het bovenblad een gat ter grootte van een euro.

Had ik Benjamin nu naar dat tafeltje zien lopen of niet? Hij deed het zo snel, zo routineus.

Het duurde even voor ik de deksel eraf had gewurmd. Maar toen zag ik het: in het tafeltje lagen minstens twintig worteltjes te rotten en te schimmelen.

‘Het is toch niet waar! Moet je nou eens komen kijken!’ riep ik. Maar ditmaal bleef Benjamin aan tafel zitten. Gierend van het lachen.

Hongerend Afrika

Onze kinderen eten niet echt slecht, maar makkelijke eters zijn het nou ook weer niet. Ik vind het nog meevallen, omdat ik zelf een uitzonderlijk slechte eter was. Ik at niks dat groen was, geen vis, geen pasta, geen bloemkool en geen aardappels. Wat overbleef was rode kool, met (veel!) appelmoes, een bal gehakt en rijst. Het enige wat ik tot mijn vijftiende écht lekker vond was rijst met boter en suiker.

Stijn zorgt voor het meeste gezeur aan tafel. Die weigert tamelijk consequent iets te proeven wat hij niet kent. ‘Maar je wéét helemaal niet of je dat niet lekker vindt, want je hebt het nog nooit gegeten!’

‘Wel waar,’ probeert hij, ‘een paar jaar geleden.’

Of: ‘Dat zal wel, maar het ziet er vies uit.’ Waarop wij, soms in koor: ‘Eten is niet *vies!*’

We vinden dat een lastig punt in de opvoeding, mijn vrouw en ik, wat de kinderen nu wel of niet moeten eten. Ik word op dat punt een beetje gehinderd door

mijn eigen jeugd. In Afrika hadden ze indertijd doorlopend vreselijke honger, maar hoe zielig ik dat ook vond, de bloemkool met klonterige kaassaus ging mij er niet beter van smaken. Kokhalzend heb ik dat soort eten vaak koud, soms zelfs de volgende ochtend, naar binnen zitten werken.

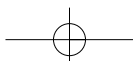
Nog voor ik kinderen had wist ik dat ik ze dat niet wilde aandoen, maar probleemloos verloopt het avondeten niet. Regelmatig hoor ik mezelf tegen Stijn roepen: 'Hou op! Stop met je gezeur! Ik wil eten! Ik heb geen zin om elke hap bij jou naar binnen te moeten praten!'

We hebben één regel, namelijk: als je *dat* niet opeet, dan geen toetje. Maar dat is toch weer onderhandelbaar: soms betekent *dat* je hele bord, soms nog drie happen macaroni (zorgvuldig op het bord bij elkaar geschoven) en soms betekent het: je moet *dit* proeven, of het er nu vies uitziet of niet.

De Hongerwinter halen we er nooit bij – hebben we ook niet meegemaakt – en Afrika maar heel zelden. Toch kunnen we het soms niet laten, zeker niet als we geïrriteerd zijn, als we vinden dat onze kinderen verwend krenge zijn die dankbaar zouden moeten zijn voor wat wij op tafel zetten.

We hadden al een tijd niks over de arme landen gehoord, toen ze ineens ter sprake kwamen. Benjamin zat tegen een bord rijst met kip aan te hikken. Ik had er spijt van dat ik hem te kort voor het eten nog een bakje chips had gegeven en wilde net gaan dreigen met de

toetjesmaatregel, toen Stijn het woord nam. ‘Zeg Benjamin,’ zei hij gedecideerd, ‘er zijn ook kinderen in andere landen, die krijgen alleen maar rijst. *Zulke* borden rijst. Nou, als die zo’n lekker kippetje zouden krijgen, dan zouden ze dat *heerlijk* vinden.’

Herdershond

Benjamin heeft een scherp gevoel voor spanning en irritaties. Bij ons aan tafel zijn er geregeld spanningen en irritaties. Mijn vrouw en ik zijn grote voorstanders van harmonieuze, gezellige maaltijden doordeweeks én in het weekend, maar in de praktijk wil het er niet altijd van komen.

Zodra Benjamin voelt dat iemand geïrriteerd raakt, al is het maar een beetje, staat hij op en loopt hij een rondje om de tafel. Iedereen krijgt dan een kus.

Vroeger moesten zijn broer en zus er nog om bedelen ('Kom op Benjamin, ik óók een'), maar tegenwoordig slaat hij ze nooit meer over. Hij gaat soms linksom, hij gaat soms rechtsom, en steeds vaker doet hij het zomaar, zonder aanleiding, gewoon voor de gezelligheid of om tussen de wortels en de komkommer een loopje te hebben.

Hij is een beetje een herdershond, onze jongste, die zijn kudde graag bij elkaar houdt.

Stomme gesprekken

Een van de vervelende dingen van kinderen is toch wel dat je zoveel oninteressante gesprekken moet aanhoren. Vooral gesprekken tussen kinderen kunnen buitengewoon slaapverwekkend zijn.

Zo ging een flink deel van de wandeling naar school vanochtend heen met de uitleg van een opmerking van Benjamin. Die had gezegd: ‘Pappa, wij jouw klok geleend.’ Hij had het over mijn wekker, die ik even in de jongenskamer had gezet. Oudere broer en zus bogen zich over de kwestie. Wat kon die kleine bedoeld hebben? Wilde hij nu, op weg naar school, mijn horloge lenen? Het ging maar door, ook nadat ik had uitgelegd hoe het wél zat.

Wat moet je in zulke gevallen doen? Roepen: ‘Hou op, dit is sahaai?’ Dan kun je wel aan de gang blijven. Tegenwoordig hoop ik maar dat het spontaan overgaat, maar als ik mezelf soms hoor praten, vrees ik het ergste.

Knapzak

We hadden deze week twee Duitse kinderen op bezoek. De school waar mijn kinderen op zitten is gelieerd aan een Duitse school, vandaar. Voor die kinderen moesten we een lunch klaarmaken met wat lekkere dingen erbij. Die spulletjes moesten in een knapzak. Ik keek nog eens op het papiertje, maar het stond er echt: knapzak.

‘Goh, een knapzak,’ zei ik verbaasd tegen mijn vrouw, die in de keuken boterhammen stond te smeren.

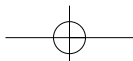
‘Weet je dan niet wat dat is?’ vroeg Stijn. Het was duidelijk dat hij mij even héél dom vond. Hij was pas tien, ik allang vader, maar kennelijk was hij op het terrein van de knapzak veel beter ingevoerd dan ik. ‘Je moet een theedoek aan een stok knopen,’ zei hij snel, alsof hij zijn voorsprong in kennis niet wilde prijsgeven.

‘Ja, dat weet ik ook wel,’ zei ik enigszins geprikkeld.

Maar het lukte me even later voor geen meter, het knopen van die theedoek.

‘Een knapzak,’ herhaalde ik nog maar eens, terwijl mijn vrouw het van mij overnam. In geen jaren, nee, in geen decennia, had ik dat woord gehoord, en nu opeens marcheerde een complete Duitse schoolklas – in mijn eigen woonplaats! – met knapzak naar de speeltuin.

Stijn keek me onderzoekend aan. ‘Een knapzak, ja,’ echode hij. Hij sprak het achteloos uit. Alsof hij al zijn leven lang met een knapzak naar school ging, in plaats van met een daypack.

Spiegelbeeld

Mijn vrouw is naar de kapper geweest. Ze is niet tevreden over het resultaat.

‘Ik word langzaam een oud vel,’ zegt ze.

‘Welnee,’ zeg ik, ‘kom mee.’

Ik trek haar naar de spiegel en begin te beschrijven wat ik allemaal mooi aan haar vind. Maar ze luistert niet. Ze knikt naar mijn spiegelbeeld en zegt: ‘Ik vind je minder leuk zo.’

Ik kijk haar niet-begrijpend aan.

Ze zegt: ‘Je spiegelbeeld ziet er zo raar uit. Zo zie ik je nooit.’

Ik kijk nog eens goed naar haar gezicht in de spiegel. Verdomd, haar tanden, haar mond, de lijnen in haar gezicht, ze lopen allemaal een klein beetje de verkeerde kant op. Snel kijk ik weer naar mezelf. Nee, bij mij is alles nog normaal.

Vreemd idee: mijn spiegelbeeld, dat ben ik, alleen zó ken ik mezelf, maar anderen zien mij altijd anders. Zelfs mijn vrouw.

Auto

Uit mijn eigen jeugd herinner ik mij tamelijk plezierige ritjes met de auto. Wij brachten bijna iedere zondagochtend een bezoekje aan oma. Drie kwartier heen, drie kwartier terug. Soms deden we een spelletje (tien punten voor de eerste auto met caravan), soms keken we vredig naar buiten, mijn zussen en ik.

Zo herinner ik mij dat, maar het kan gewoon niet waar zijn, want bij ons gaat het nu totaal anders. Er is vrijwel altijd gedoe. Dat begint al bij het instappen. Wie moet er in het midden? Wie mag er voorin? ('Nou, dan mag ik op de terugweg!')

Jet probeert stoïcijns naar buiten te kijken, maar de twee jongens zijn zo vaak aan het donderjagen dat wij van alles in stelling moeten brengen om het gezellig te houden. Er worden beloningen in het vooruitzicht gesteld, er wordt bedreigd, in het ergste geval wordt er een tik uitgedeeld.

En geregeld klim ik, als mijn vrouw rijdt, zuchtend

naar achteren, in volle vaart op de snelweg. Dochter naar voren, ik in het midden, tussen de kemphaantjes. Het zit niet lekker, maar het is even zoals ik me verbeeld dat het vroeger was.

Concert

Een belangrijk nadeel van jonge kinderen is dat je er zo intens moe van wordt. Daar is iets tegen te doen, namelijk iedere avond om tien uur naar bed. Maar ja, die paar late uurtjes samen, zonder dat er voortdurend iets van je wordt verlangd, behoren tot de beste van de dag. En omdat Benjamin zich om half zeven alweer bij ons aandient, slapen we altijd te kort.

Dat heeft onder meer tot gevolg dat wij sommige vormen van kunst niet meer kunnen consumeren. Trage Tibetaanse films, saaie toneelstukken, uitvoeringen van klassieke muziek, we vallen er binnen de kortste keren bij in slaap.

Maar onze kinderen worden iets groter, dus gisteravond zijn we weer eens naar het Concertgebouw geweest. Mijn vrouw sliep bij de tweede sonate, ik bij de derde. Te weinig bloed, te weinig spectaculaire achtervolgingen, te weinig harde actie om ons bij de les te houden.

Suf reden we naar huis. Waar onze veertienjarige oppas klaarwakker zat te zappen.

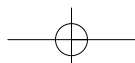
Seksbom

Mijn vrouw zat met Benjamin in de auto toen Tom Jones op de radio ‘Sex Bomb, Sex Bomb, you’re my Sex Bomb’ begon te zingen. Benjamin heeft een uitgesproken voorkeur voor eenvoudige discodeuntjes, dus radio harder en meezingen.

’s Avonds bleek het liedje zich in zijn hoofd te hebben vastgezet, want tijdens het toetje begon hij opeens ‘Seksbom, seksbom’ te zingen. Ik keek verbaasd, mijn vrouw moest ervan giechelen. Die zag hem dit al overal doen. Ze probeerde het tij te keren door, enigszins lacherig, te zeggen: ‘Nee, joh, het is BimBom, BimBom.’ Maar vierjarigen zijn niet op hun achterhoofd gevallen.

Vandaag fietste ik met hem door ons dorp. Hij zat achterop, het was warm en hij was opgewonden, want we gingen een ijsje kopen. Op het drukste punt van de winkelstraat begon hij opeens heel hard ‘Seksbom! Seksbom!’ te roepen.

Ik keek om mij heen en zag alleen vrouwen. Ik voelde hun ogen in mijn rug priemen.

Weinig wol

Een rustig en beschaafd gesprek. Dat leek mij, toen ik nog geen kinderen had, de beste manier om kinderen op te voeden. En ik moet zeggen, een doodenkele keer lukt dat ook. Maar in de regel wordt er in dit huishouden veel geschreeuwd. Vooral door mij, maar mijn vrouw kan ook een keel opzetten en de kinderen schreeuwen graag een potje mee. Meestal tegen elkaar, heel soms tegen een van ons. Alles bij elkaar produceren wij hier heel wat decibellen.

Dat wist ik wel, maar ik had er nooit bij stilgestaan dat dit ook buiten te horen zou zijn. Dat ontdekte ik laatst, toen ik achter in onze tuin in de zon zat. Mijn kinderen waren in de badkamer. Ze schreeuwden nog niet eens zo hard, en het badkamerraam stond slechts op een kiertje, maar ieder woord was luid en duidelijk te volgen.

Ik keek geschrokken om me heen en dacht: wat ben ik blij dat ik niet mijn eigen buurman ben.

Stil

Het komt steeds vaker voor dat mijn vrouw en ik een dag en een nacht slechts één kind in huis hebben. Jet is dan bijvoorbeeld uit logeren bij haar grootouders, terwijl Stijn een slaappartijtje heeft.

Eén kind! Dat vinden wij echt een makkie. Wat gaat alles dan rustig en soepel! We kunnen nooit nalaten een paar keer tegen elkaar te zeggen: 'Jeetje, wat een enorm verschil.' Eigenlijk weten we dat wel, maar toch zijn we iedere keer weer verbaasd.

's Avonds laat is het hier altijd stil – ook als alle kinderen in huis zijn. Maar als we er maar eentje thuis hebben, is het *anders* stil. Ik weet dat er feitelijk geen verschil is, maar het *vóelt* wel anders. Als we maar één kind thuis hebben, is het huis niet gewoon, maar incompleet stil.

Logees

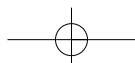
Laatst hadden wij hier twee oudere Engelse dames te logeren. We hebben bijna nooit meer logés – althans geen volwassenen. Net zoals we bijna nooit meer eters hebben. Met vrienden gaan we uit eten, want net als veel leeftijdgenoten met jonge kinderen kunnen wij het niet meer opbrengen om een hele middag in de keuken te staan. Te moe, te druk, te weinig tijd voor elkaar als er ook nog moet worden gekookt.

Logés dienen zich eenvoudigweg niet meer aan. Vrienden, familie en kennissen – ze slapen kennelijk altijd thuis of ze gaan ergens naartoe waar het stiller is en het leven minder vroeg begint.

Onbedoeld riepen de Engelse dames ons even tot de orde. ‘Jongens, wil je nu eens écht proberen om door te trekken, we hebben gasten,’ zei mijn vrouw. En ik zei: ‘Niet keihard blijven roepen als je iets wilt vragen, kom naar ons toe.’

Even namen de normen en waarden van de volwas-

sen buitenwereld bezit van ons huis. Een paar dagen lang.

Jongste

Ik wil niet zeggen dat mijn vrouw en ik laks zijn in de opvoeding van ons jongste kind, maar relaxed is misschien toch wel het goede woord. ‘Ach, hij wordt vanzelf groot,’ zeggen we geregeld tegen elkaar, ook om onszelf gerust te stellen. Want we zouden wel wat meer met hem willen ondernemen, maar het komt er gewoon niet van. Te druk met al die overige dingen. Met werken, met de andere kinderen, met het huishouden. Bovendien: over aandacht heeft Benjamin niet te klagen.

Toch dreigden sommige dingen erbij in te schieten. Zoals: hem leren fietsen. Daar hebben we bij Jet en Stijn heel wat tijd in gestoken. Eindeloos hebben we hier op de stoep naast ze lopen hollen, met een hand in hun nek. ‘Kom op, je kan het, knap hoor, probeer nu maar eens een stukje los.’ Bij Jet duurde het weken voordat ze alleen durfde te fietsen, zelfs mét zijwieltjes.

Natuurlijk hadden we zo’n beginnersfiets voor Ben-

jamin bewaard, maar die stond in de berging en toen we hem daar eindelijk uit hadden gehaald, bleek hij toch wel erg gammel. Benjamin zat er weleens op, maar de zijsteunen zakten steeds weg. Eigenlijk hadden we ermee naar de fietsenmaker moeten gaan, maar dat kwam er niet van.

Gisteren kwam hier een vriendin langs. Haar zoon-tje zat op een prachtig klein fietsje. Ze had er thuis nog eentje staan die wij wel konden lenen. Iets kleiner, zonder zijwieltjes.

Heel even vond Benjamin het eng. Twee keer holde mijn vrouw met hem mee in die vreemde draf die je alleen ziet bij ouders die hun kinderen leren fietsen. Maar binnen een half uur had hij de slag te pakken. Eerst nog aarzelend en hevig slingerend, maar in no time scheurde hij hier over de stoep, rakelings langs fietsenrekken en lantaarnpalen.

Na het bad wilde hij nog even fietsen. 'Hè toe nou, dat kan toch best, met mijn pyjama aan?' Van de opwinding kon hij bijna niet slapen.

Vanochtend stond hij om half zeven aangekleed naast ons bed. 'Ik ga even fietsen,' zei hij. Het was een mededeling, geen vraag. Een paar minuten later scheurde hij wiebelend door een doodstille straat.

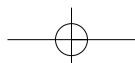
Snelheid

Ieder jaar gaan mijn vrouw en ik samen een week met vakantie. Zonder de kinderen. Daar zijn we al mee begonnen toen Jet een jaar was. De eerste keer vonden we het moeilijk; op het laatst liepen we vrijwel alleen nog over ons kind te praten. ‘Hoe zou ze het hebben bij oma? Herkent ze ons straks nog wel?’

Maar inmiddels kijken we er het hele jaar naar uit. De vakanties met de kinderen zijn ook erg leuk, maar wat een genot om af en toe weer met z’n tweeën te zijn.

Een van de vele dingen die ons dan bevallen, is de snelheid waarmee je je kunt verplaatsen. Een van ons vraagt ‘Zullen we gaan?’, en als de ander daarmee instemt, zijn we een of twee minuten later weg. We hoeven niet te vragen of er nog iemand moet plassen, er hoeven geen schoenen te worden gezocht (‘Ze lagen nét nog hier!’), er hoeven geen jassen te worden dichtgeritst, er hoeven geen gameboys, snoepjes of appels mee voor onderweg – we trekken een plan en brengen het meteen ten uitvoer.

Telkens als we samen weg zijn, moeten we daaraan wennen. Bij het begin van een uitstapje zie ik mijn vrouw vaak snel even om zich heen kijken met een blik die zegt: 'Zijn we compleet? Is alles in orde? Kunnen we *echt* weg?'

Sufferdje

In de buurt van Berkenwoude reden we met onze kinderen langs een zwaar beschadigde oude boerderij. Het had die nacht vreselijk gestormd. Een flink deel van het dak was naar binnen geduwd; de rest was helemaal verdwenen. Op het erf, tussen de bakstenen en dakpannen, stond een fotograaf.

‘Wat doet die man daar?’ vroeg Stijn.

‘Ik denk dat hij foto’s maakt voor de krant,’ antwoordde ik.

‘Komt zoiets dan in de krant?’ wilde hij weten.

Ik dacht even na. Dit was duidelijk een *leermoment*, zoals docenten dat noemen. En dus legde ik kort – want ervaring leert dat de aandacht voor leermomenten snel verslapt – het verschil uit tussen lokaal en landelijk nieuws, tussen dag- en streekbladen.

‘Dit is echt iets voor het sufferdje,’ viel mijn vrouw mij bij.

’s Avonds keken we met z’n allen naar het Journaal.

‘En dan nu kort ander nieuws,’ zei de presentator. Als eerste kwam de ingedeukte boerderij bij Berkenwoude in beeld.

De krant

Ik zit aan de eettafel de krant te lezen, mijn vrouw zit in de voorkamer televisie te kijken. ‘Ach, moet je nou toch horen,’ roep ik op een gegeven moment. ‘Ze hebben heroïne gevonden in de mond van een baby.’

‘Waar?’ roept mijn vrouw.

‘In Amsterdam,’ roep ik terug en ik begin voor te lezen. Ik lees niet letterlijk wat er staat; namen laat ik gemakshalve weg en ik lees alleen de zinnen uit het nieuwsbericht die mij het meest treffen.

‘Bij een vestiging van het particuliere kinderdagverblijf huppeldepup in Amsterdam blijkt een week geleden een bolletje heroïne te zijn gevonden in de mond van een baby,’ lees ik.

En: ‘Een van de leidsters vond de bruine kleiachtige substantie in de mond van het elf maanden oude kind. Aanvankelijk dacht ze dat het kauwgom was, zegt... enzovoorts.’

‘Jezus,’ roept mijn vrouw, met een half oog op de

film die ze aan het kijken is. ‘Walgelijk.’

Even later lees ik weer iets dat ik niet voor me kan houden. ‘Yoko Ono wordt vandaag zeventig,’ galm ik.

‘Zo oud al,’ roept mijn vrouw terug.

Zo lezen we elkaar bijna dagelijks korte fragmenten voor, ’s ochtends aan de ontbijttafel of ’s avonds als de kinderen op bed liggen. Het zijn altijd flarden, korte zinnen die precies genoeg zeggen om de fantasie te prikkelen. We doen het soms ook met de kinderen, maar die hebben aan een paar zinnen nog niet genoeg. Dat maakt het minder leuk, want voor je het weet zit je een heel artikel voor te lezen én toe te lichten. (‘Wat is een particulier kinderdagverblijf?’ ‘Wat is substantie?’)

Ik denk dat ik mijn vrouw wat vaker van dit soort tekstflarden toewerp dan zij mij; ik ben van nature wat opdringeriger. Maar bij krantenstukjes die ik volgens haar niet mag missen, zet zij geregeld een kruisje. Of ze omcirkelt ze. Ook dat is een manier van voorlezen, maar dan in stilte.

Toverkus

Jaren geleden zijn we hier begonnen met de toverkus. De toverkus wordt alleen van stal gehaald bij echte pijn, bij pijn die niet verdwijnt met een gewone kus, een aai over de bol, of een extra grote, gekleurde pleister.

De toverkus is een ritueel. Mijn vrouw kan het ook heel goed, maar meestal doe ik het – zo is dat nu eenmaal gegroeid. Ik neem de gewonde apart, ik zeg: ‘Doe je ogen maar dicht,’ we halen samen drie keer diep en rustig adem, ik lik de plek waar het pijn doet nat, en daarna blaas ik de pijn langzaam weg. Einde toverkus, en bijna altijd einde van het gesnik dat eerst nog onbedaarlijk was.

Jet en Stijn zijn de toverkus inmiddels ontgroeid, maar Benjamin komt er af en toe speciaal een bij me halen. Meestal voor zichzelf, maar soms ook voor zijn broer of zus. ‘Je moet gauw komen,’ zegt hij dan. ‘Stijn is gevallen. Je moet hem een toverkus geven. Kom!’ Hij

blijft erbij staan om instructies te geven. ‘Hier moet hij, hier.’ Stijn moet er door zijn tranen heen om glimlachen, waardoor de toverkus toch nog een beetje helpt.

Jet had al jaren geen toverkus meer gehad, maar gister knalde ze bij een zwemexamen hard met haar hoofd tegen de rand van het zwembad. Er werd geklokt hoe hard ze kon rugcrawlen. Snikkend begon ze aan haar tweede baantje, en snikkend stapte ze uit het zwembad. Ik sloeg mijn arm om haar heen en probeerde haar te troosten, en toen dat niet hielp fluisterde ik in haar oor: ‘Zal ik je dan maar weer eens een toverkus geven?’

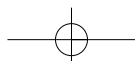
Ik was verbaasd over de gretigheid waarmee ze ‘ja’ knikte.

Viezen

Jet is kampioen viezen met voedsel. Zij eet soms ook gewoon, zeker als ze flinke trek heeft, maar als die eenmaal is gestild, dan begint het. Dan snijdt ze bijvoorbeeld een frietje in de lengte doormidden, om het vervolgens zorgvuldig te plamuren met mayonaise. Of ze neemt een knakworstje in haar hand om er het velletje met de kleinst mogelijke hapjes van af te eten. Hetzelfde gebeurt met het laatste stuk komkommer: al draaiend neemt ze daar doorlopend minihapjes van, tot er niks meer over is. Daar trekt ze rustig een minuut of vijf voor uit.

Snoep wordt geregeld op dezelfde manier behandeld, en zeker koeken met iets ertussen. Ze haalt dan een mes uit de keuken, splitst de koek, en gaat net zo lang aan de twee helften zitten likken en knabbelen tot een van ons vraagt: 'Zou je daar alsjeblieft mee willen stoppen, of wil je dat ergens anders gaan doen? Ik word er echt misselijk van.'

Bij snoepgoed doet ze het om er langer van te kunnen genieten, maar ik heb de indruk dat het gepeuter en gefrunnik aan ander voedsel vrij gedachteloos gaat. Ze doet het omdat er nu eenmaal iets aan te frunniken valt. En natuurlijk doet ze het soms ook om ons te stangen, want ze weet dat we er een hekel aan hebben. Dan bouwt ze de dikste plak komkommer langzaam om tot een lichtgroene beugel, die half uit haar mond valt als ze lachend roept: ‘Kijk!’

Bonbons

‘Nee, deze is lekker, hier moet je een hapje van proeven.’ ‘Gatver, dit is helemaal niks.’ ‘Pas op hoor, in deze zit drank.’ Zo langzamerhand begint het in ons gezin een kerstraditie te worden: na het avondeten met z’n allen de dozen bonbons uit de diverse kerstpakketten leegsnaaien. De kunst is om van elke bonbon, hoe klein ook, een minihapje te nemen, want het is de bedoeling dat iedereen hem proeft en we zijn hier met z’n vijven. Het moet geen fraai gezicht zijn; er wordt uit de doos gegraaid, afgekeurde bonbons worden half aangevreten teruggelegd en bonbons met een zachte vulling worden al lekkend doorgegeven. Tegen mijn kinderen roep ik altijd: niet viezen met eten. Maar soms is viezen het lekkerst.

Twijt

Toen Benjamin onlangs op school door een logopediste werd getest, bleek dat hij bepaalde lettercombinaties niet goed uitspreekt. Zo zegt hij bijvoorbeeld *twijt* in plaats van *kwijt*, *traan* in plaats van *kraan* en *trant* in plaats van *krant*. Dat was me niet ontgaan, maar ik dacht: ach, het komt wel goed.

Na het briefje van de logopediste nam ik me voor er wat aan te gaan doen. Mijn vrouw vond dat helemaal niet nodig. ‘Tegen mij riep hij pas: “Bemoei je d’r niet mee, mamma, dat zijn jouw zaken niet.” Dat lijkt me duidelijke taal voor een vijfjarige. De rest komt vanzelf.’

Nou heb ik zelf deneigingomtemompelen. Daar ben ik vaak op aangesproken, dus ik weet hoe lastig het kan zijn als anderen je niet goed kunnen verstaan. Daarom leek het mij toch een goed idee om Benjamin wat actiever te gaan corrigeren. Of eigenlijk: om daar eens mee te beginnen, want we corrigeren zijn taalgebruik nooit.

Als hij zegt: ‘Hier, de trant,’ zegt een van ons: ‘Wat lief van je. Dankjewel voor de krant,’ waarbij *krant* langzaam en met nadruk wordt uitgesproken.

Daar bleef het tot voor kort bij, maar nu vroeg ik hem een paar keer, als ik hem een woord hoorde verhaspelen: ‘Wat zég je nou eigenlijk precies?’

De eerste keer schrok hij. Had hij soms iets fout gezegd – iets dat niet mocht? ‘Zeg nog eens wat je net zei,’ probeerde ik. ‘Twijt,’ zei hij. Waarop ik: ‘Nee lieverd, het is *kwijt*. *Kuhwijt*. Probeer het maar eens.’ Waarop hij, met extra veel nadruk: ‘Twijt!’

Maar toch, na een paar keer oefenen lukte het. Hij trots, ik blij.

Toch heb ik deze actieve aanpak slechts drie dagen volgehouden, want ik merkte dat hij er onzeker van werd, dat hij op zijn woorden ging letten. Op de tweede dag kwam hij ons ’s ochtends op bed de krant brengen. ‘Hier,’ zei hij, kortaf. Waarop ik: ‘Wat lief, dank je. Hoe heet dit ook alweer?’ Hij keek een beetje van me weg en zei toen: ‘Ik weet niet een beetje alles, ik moet nog groter worden, dat moet ik nog leren.’

De volgende dag gingen we samen een slot voor zijn nieuwe fiets kopen. Anders kon hij die kwijtraken, aan boeven. Hij zat bij mij achter op de fiets. ‘Is het nou *twijt* of *kwijt*,’ probeerde ik nog maar eens. Hij aarzelde geen moment: ‘Het is wat jij zegde.’

Ochtendritueel

‘Mag ik komen?!’ Het ochtendritueel is aan het veranderen. Voorheen kroop Benjamin ’s ochtends vroeg zonder het te vragen bij ons in bed. Of eigenlijk: bij mijn vrouw in bed, want altijd aan haar kant. Dat kon om half zeven zijn, om zes uur, of vroeger. Maar inmiddels weet hij – eerst vragen. En dus roept hij tegenwoordig iedere morgen, vanaf de kamer waar hij met zijn oudere broer slaapt, heel hard: ‘Mag ik komen?!’

Mijn vrouw slaapt dieper dan ik, dus ik ben altijd degene die antwoordt.

‘Nee, nog niet!’ roep ik, want meestal vraagt hij het voor het eerst om zes uur, en half zeven is bij ons de grens.

‘Mag ik kómen?!’ herhaalt hij.

‘Neehee, nog niet!’ roep ik nogmaals.

De kamer van de jongens ligt niet ver van onze slaapkamer, en wij hebben de deur altijd op een kiertje staan, maar laag geluid – weet ik nu – draagt niet ver.

‘Mag ik KOMEN?!!’

Als hij mij de tweede keer nog steeds niet heeft gehoord, wat geregeld voorkomt, twijfel ik. Óf ik roep nog een keer, zo hard als ik kan, maar daarmee maak ik mezelf klaarwakker, óf ik geef mijn vrouw een por. ‘Roep jij nu maar,’ zeg ik. ‘Het is pas zes uur.’

Mijn vrouw heeft van nature niet zo’n hoge stem, zeker niet ’s ochtends vroeg, maar ze kan hem verrassend hoog en schril laten klinken.

‘Nee lieverd, nog een half uurtje,’ roept ze. Of: ‘Je mag komen als de kerkklok slaat.’

‘O,’ antwoordt Benjamin dan, altijd lichtelijk verbaasd.

Soms blijft het daarbij. Dan draait hij zich om en valt hij weer in slaap. Maar meestal gaat hij vervolgens naar de wc, recht tegenover onze slaapkamer. En nadat hij heeft geplast, blijft hij een tijdje roerloos voor onze deur staan. Ik hoor hem zwaar ademhalen terwijl hij aarzelt. De ene keer besluit hij terug naar zijn kamer te lopen, de andere keer komt hij bij ons binnen. Voor een goed gesprekje. ‘Wat is dit?’ vraagt hij dan over iets dat hij toevallig ziet liggen. Niet omdat hij het echt wil weten, natuurlijk, gewoon om iets te vragen te hebben. Of hij vraagt: ‘Is het vandaag een korte of een lange dag?’ Waarmee hij bedoelt: moet ik alleen ’s ochtends of ook ’s middags naar school?

Maar nog vaker vraagt hij, tegen beter weten in, voor je-weet-het-maar-nooit: ‘Mag ik *echt* niet komen?’

Bedankt voor het spelen

Van jongs af aan prenten wij onze kinderen in om te bedanken als zij ergens hebben gespeeld. ‘En wat zég je dan?’ vraagt de ouder met veel nadruk als er bij de deur wordt uitgezwaaid.

‘Bedankt voor het spelen!’

‘Heel goed.’

Wij peperen dit onze kinderen in en het is mooi om te zien hoe moeilijk dergelijke beleefdheidsfrases slijten. Moet dat dan? Nee, maar er is een leeftijd dat kinderen niet meer willen bedanken voor het *spelen*, omdat ze dat een kinderachtig woord vinden.

Wij zien dit bij ons thuis bij de vrienden van Stijn, die nu twaalf is. Zijn vrienden – netjes opgevoede jongens – komen wel gedag zeggen als ze naar huis gaan, maar de formulering ‘bedankt voor het spelen’ krijgen ze hun strot niet meer uit.

Het is vermakelijk en fascinerend om te zien hoeveel moeite het hun kost om iets anders te verzinnen. In

principe zou ‘tot ziens, ik ga’ genoeg zijn, maar voorlopig beginnen ze nog allemaal met ‘bedankt voor het...’ Dan volgen er variaties. De afgelopen maanden noteerde ik onder meer ‘bedankt voor het... hier zijn’, ‘bedankt voor de... middag’ en ‘bedankt voor uh... alles’.

Vrijwel altijd is er een kleine aarzeling halverwege de zin, en geregeld horen wij hier ‘bedankt voor het...’ gevolgd door helemaal niets. In dergelijke gevallen zie je het woord *spelen* als een visgraat in hun keel steken. Liever stikken ze erin dan het uit te spugen.

Overigens komt het een doodenkele keer voor dat na zo’n aarzeling toch nog het vermaledijde *spelen* volgt. Meestal is dat wat later op de avond, als iedereen minder alert is.

De verlegenheid die daarop volgt is soms wederzijds. Ik zie de vrienden van mijn zoon dan met een beschaamde grimas denken: Jeetje, wat heb ik nou gezegd, en van de weeromstuit weet ik zelf niet zo goed meer wat ik moet antwoorden. Simpele hoofdknik of ‘t Is goed hoor’, ‘Oké, dag’, dan wel ‘Je bent hier altijd welkom’?

Wat ik in ieder geval *nooit* zal doen is het s-woord herhalen. Dus niet: ‘Kom gauw nog eens spelen.’ Als zó duidelijk in de lucht hangt dat dit een formulering is die je op een bepaalde leeftijd ontgroeit, dan zou dat wel erg tactloos zijn. Bovendien zou ik, als Stijn dit zou horen, een flinke uitbrander krijgen – want hij is gevoelig voor dit soort dingen en hij komt, zoals het hoort, door dik en dun voor zijn vrienden op.

Rovershol

Stijn geeft niet om knuffels en hij leest bijna nooit in bed. Meestal ligt hij 's avonds naar een cd of een bandje te luisteren. In zijn bed vinden we dus zelden meer dan een kussen, een dekbed en een pyjama.

Jet is een vreselijke sloddervos. Zij slaapt in onze oude twijfelaar, die ze heeft veranderd in een uitdragerij. Haar bed ligt vol knuffels, extra kussens, stripboeken, tekenvellen, stickers – ik wil allang niet meer weten wat.

Maar Benjamin spant de kroon. Ook hij luistert in bed af en toe naar een bandje, maar plaatjes kijken vindt hij veel leuker, of knutselen. Soms komt hij 's avonds nog even naar beneden voor verse stiften, plakband of papier. Bovendien sleept hij alle nieuwe spullen en dingen waar hij op dat moment erg aan gehecht is, mee naar bed. Zo dragen we nu iedere avond zijn fiets naar boven: ook 's nachts wil hij die zo dicht mogelijk bij zich hebben.

Soms doet hij zelf het licht uit, maar vaker valt hij met het bedlampje nog aan tussen al zijn spullen in slaap. Gisteravond moest ik hem ontzetten. Hij lag ingeklemd tussen een hoge plastic houder vol kladblaadjes, een marmeren ei, een schaar, een rol plakband, een plastic hoes met stiften, een laserlampje, zijn bowlingbeker, een Guust Flateralbum en een beer. Zijn nieuwe fietsslot had hij om zijn nek, de sleutel er nog in.

Snoep

In grote lijnen zijn mijn vrouw en ik het eens over de opvoeding van onze kinderen. Er is één grote uitzondering: het snoepen. Kort gezegd vind ik het fijn als er weinig snoep in huis is. Dat schept duidelijkheid, vind ik. ‘Mag ik een snoepje?’ ‘Nee, je hebt al gehad en nu is het op. Écht waar, ga maar kijken.’

Maar mijn vrouw doet meestal de boodschappen en zij vindt dat ik me niet zo moet aanstellen. ‘Snoepen hoort er gewoon bij,’ zegt zij. ‘Ik vind het ongezellig als er niets in huis is.’

Nou is er nooit echt *niets* in huis, maar het kan op veel plekken liggen en mijn kinderen weten die allemaal te vinden. Geregeld zie ik Benjamin met een stoel slepen om de haak van de kelderkast open te kunnen schuiven. Want in die kast hangt ergens naast de stofzuigerslang een plastic tas vol lekkers. En hij was al opvallend snel in staat om op het aanrecht te klimmen, want in de keukenkastjes is ook van alles te vinden.

We hebben hierover onplezierige taferelen gehad in huis. Dat ik het opeens zat was, al dat gesnoep en vooral het doorlopende gezeur erover. Dan ging ik alle mogelijke plekken langs en mikte ik wat ik kon vinden met veel kabaal in een tas. Huilende kinderen, hoofdschuddende vrouw. ‘Verstop het ergens maar gooi het alsjeblieft niet weg, we hebben ervoor betaald!’ heeft Stijn ooit geroepen.

Maar langzamerhand begin ik me erbij neer te leggen dat ik de strijd verloren heb. Een doodenkele keer vraag ik mijn vrouw nog met veel nadruk om het een tijdje rustig aan te doen met snoep. Maar al na een paar dagen loop ik zelf ’s avonds laat te zoeken naar iets zoets (‘Hebben we dan zélf s geen chocolaatje in huis?!’). De kinderen laten zich trouwens niet langer droogleggen. Zij stappen steeds vaker met hun zakgeld naar de winkel, om precies te kopen waar ze trek in hebben.

Overal hetzelfde

Sinds een paar jaar huren wij in de herfstvakantie met vrienden twee huisjes aan zee. Ook zij hebben drie kinderen. Er gebeurt altijd van alles in zo'n week, maar wat we vooral zo troostend vinden is dat je even écht te zien krijgt hoe het in een ander gezin toegaat.

Want wanneer zie je dat nou? Heus niet als je ergens even langsgaat. Dan blijft alles meestal gezellig, braaf en beschaafd.

Nee, dan zo'n weekje. Dan zie je dat ook elders doorlopend wordt gebakkeleid ('Ruim je rotzooi op!', 'Maar dat is niet van MIJ!', 'Kan me niet schelen!!!'), dat het gewoon is om alles vijf keer te moeten zeggen of vragen en dat ook andere kinderen elkaar in de weg kunnen zitten. Ook bij hen wordt vol overgave gefoeterd, gezeurd en onderhandeld.

Ieder jaar worden we daar weer blij van. Zeggen we opgelucht tegen elkaar: 'Ach, het is ook overal hetzelfde.'

Snoep koopu for de kinderu

Het afgelopen half jaar heeft Benjamin leren lezen en schrijven. Hij is nu zes, en na een slome start begint hij het aardig onder de knie te krijgen. Dat heeft hem veel energie gekost. Omdat wij van school te horen kregen dat Benjamin wel een extra steuntje kon gebruiken, namen wij op een gegeven moment bijna dagelijks een eenvoudig leesboekje met hem door. Zo'n boekje dat wemelt van de korte woorden, zoals *maan*, *bal* en *pan*.

Soms, als dat zo uitkwam, oefenden we met hem aan tafel, direct na het avondeten. Tussen de pakken vla en yoghurt vroegen we dan: 'En welke letter is dit?' 'Een buh.' En dit: 'Een ah.' En wat is de laatste letter? 'Een luh.'

'Nou en wat staat daar dan?'

'?'

'Kom op, buh, ah, luh. Wat staat daar? Zeg het maar eens snel achter elkaar. Buh, ah, luh. Buhahluh.'

Tot onze verbijstering, en tot grote hilariteit van

zijn oudere broer en zus, zei Benjamin vervolgens dingen als *pap*. Of *vla* of iets anders dat totaal niet op buhahluh leek. Soms moest er wel tien keer *bal* worden gelezen voordat het kwartje viel. Dat ging dan altijd gepaard met een grote opluchting, gecombineerd met verbazing. ‘Bal! Er staat bal!’

Aan alles zag je dat die verbazing vooral voortkwam uit het feit dat hij zojuist een woord had ontrafeld dat te maken had met een voorwerp dat hij buitengewoon goed kende. Je zag als het ware het woord en de zaak in zijn verbeelding langzaam samenvallen.

Die verbazing heb ik later nog heel vaak gezien. Binnen een paar maanden ging het lezen veel beter. Mijn vrouw liet hem meelesen in de boekjes die zij voorlas. Zij las de eerste zin en hij de tweede; of hij van iedere zin het laatste woord, of zij de linker en hij de rechterpagina. Vooral bij lange woorden won de verbazing het keer op keer. ‘Ver... vréselijk... vreselijk!’

Later kreeg hij er ook lol in om over mijn schouder mee te lezen in de krant. Zo riep hij op een dag, nadat hij letter voor letter een kop had gespeld, opeens: ‘Daar staat Foute Mannen!’ (Het stuk ging over de vraag ‘Waarom vallen jonge vrouwen zo vaak op foute mannen?’)

Met het lezen vlotte het schrijven. En met het schrijven het besef dat woorden soms heel anders klinken dan je ze spelt. Zo zei hij pas: ‘Pappa, je zegt *kijkkuh*, maar je schrijft *kijkken*.’ En: ‘Mamma, nou weet ik het.

Als je zegt *meer*, dan is het niet met *ir*, maar met *eeeeer*. Maar je zegt *mir*.’

Ondertussen spelt hij de woorden zoals hij ze hoort. En toevallig schrijft hij errug veel. Dat heeft verschillende redenen. In de eerste plaats is mijn vrouw een correspondentie met de kinderen begonnen op de pc, op digitale post-it-stickers op het bureaublad. Dat levert allerlei vragen en mededelingen op. Zoals: ‘Mam mag ik rutgur op belun? mam kus ben doeg.’ En: ‘Hoe ging het bij het wingkolsenturum???? ik dagt ut wel tog? mam wat aardug dat je nog een berigje stuurt? juulie netsoo lief pap en mam xxx ben.’ En ook: ‘Mam ik gaa speelu hoe was het op jou weruk dat fraag ik mij af?? fur tel het op het pu rigju [berichtje] gaag?’

Daarnaast plakt en legt hij overal in het huis briefjes. Op de deur van zijn zus las ik eens ‘doei stome jet’, en op de deur van zijn broer: ‘stiin is een kutjog’.

Maar de grootste hoeveelheid fonetisch gespelde tekst lezen wij op briefjes waarop Benjamin afspraken met ons bevestigt. Sinds een paar maanden maakt hij er een punt van om allerlei afspraken over hoe laat hij mag opblijven, over wanneer hij niet hoeft over te blijven, over wat we straks gaan kopen of halen, vast te leggen in een briefje. Dat heeft een buitengewoon dwangmatige kant. Als je in een winkel tegen Benjamin zegt: ‘Straks op de terugweg kopen we bij een tankstation voor iedereen een snoepje’, dan rust hij niet voordat dit is opgeschreven. Let wel: dit moet

stante pede gebeuren, meteen daar in de winkel. Hij vraagt om een pen en een papiertje, of hij regelt die zelf, en zittend op de grond of elders legt hij contractueel vast wat er zojuist is toegezegd. ‘Vij gaan snoep koopu for de kinderu.’ ‘Ben mag mogu un deeveedee koope van mam haar gelt.’ ‘Donderdag gaat ben thuis eetu. Mam haalt ben op!’ ‘Mam vu zouden tog als vu trug zijn moge ve tog musgien als vy gen ruusie maaku tog een snoepje in de wingkol.’

Wij bezitten inmiddels tientallen van dit soort afspraakbriefjes. Soms staat er een tekeningetje bij, maar meestal bestaan ze alleen uit tekst.

Het zijn teksten die wij altijd hardop moeten voorlezen, en sommige woorden zelfs een paar keer, voordat we begrijpen wat er staat.

Wetten

‘Pappa, wat is *wetten*?’

Benjamin zit op het toilet, de deur halfopen.

‘Wat bedoel je?’ roep ik terug vanuit de keuken, waar ik het avondeten sta klaar te maken.

‘Wat is *wetten*?’ herhaalt hij, nu met nóg meer nadruk op het laatste woord.

‘Hoezo *wetten*? In wat voor soort zin?’ roep ik terug, want ik heb geen zin om naar hem toe te lopen. Maar als hij daarna weer iets roept doe ik dat toch.

‘Kijk maar,’ zegt hij, met zijn broek op zijn enkels. ‘Hier staat het. “Annette is rijk zonder het te wetten.”’

Hij wijst naar een krantenknipsel op een prikbord aan de muur. Dat hangt er al maanden, maar hij heeft het nooit gelezen, simpelweg omdat hij tot voor kort niet kón lezen.

Het is een knipsel dat mijn vrouw, die Annette heet, van haar zus toegestuurd heeft gekregen. Het gaat over een Noors advocatenkantoor dat op zoek is naar een

Annette die in 1959 in Rotterdam is geboren – net als mijn vrouw. Deze Annette is de dochter van een Noorse zeeman, die lang niet van haar bestaan heeft geweten en die haar later, na enkele ontmoetingen, uit het oog is verloren. Desondanks heeft hij haar nu miljoenen nagelaten.

‘Ach, bedoel je dat,’ zeg ik tegen Benjamin, die inmiddels wc-papier aan het vouwen is. ‘Daar staat: “Annette is rijk zonder het te weten”, niet *wetten*.’

‘Gaaf dat over mamma?’ vraagt Benjamin, die het krantenknipsel nogmaals aandachtig bekijkt. Hij wil graag rijk worden, hij heeft al bijna honderd euro en is aan het sparen voor een huis.

‘Nee,’ hoor ik mezelf verzuchten, terwijl ik terugloop naar de keuken, ‘was dat maar waar.’

Ademloos

Is voorlezen alleen iets voor kleine kinderen? Moet je er bij een bepaalde leeftijd mee ophouden?

Ik zou niet weten waarom. Mijn vrouw leest mij ook nog weleens voor. In de auto als we samen lange stukken rijden of 's avonds in bed, als zij iets leest dat ze heel bijzonder vindt. Onze kinderen leest ze nog wekelijks voor. Jet heeft inmiddels een dubbele agenda: ze vraagt mijn vrouw om haar voor te lezen uit boeken die zij voor school moet lezen. Niet alleen omdat ze dat prettig vindt, ook omdat ze die boeken in haar eentje niet uit krijgt.

Dat voorlezen iets voor alle leeftijden is, heb ik nog nooit zo fraai geïllustreerd gezien als vorig jaar, toen we in de meivakantie een huisje hadden gehuurd op een camping in Frankrijk. Zoals altijd waren er een paar dagen overheen gegaan voordat onze kinderen vrienden hadden gemaakt. Stijn doet dat snel ('Kijk, hier is mijn nieuwe vriend. Uh, hoe heet je ook al-

weer?’), Jet kijkt eerst de kat uit de boom. Maar uiteindelijk was er een ploeg vrienden ontstaan die geregeld bij ons huisje kwam slierten. Ze kwamen er om pelpinda’s te eten, te kaarten of gewoon te hangen, maar er werd ook volop voorgelezen.

Jet had *Achtste-groepers huilen niet* bij zich, een prachtig boek van Jacques Vriens. Het gaat over een meisje, Akkie, dat leukemie krijgt. Aan het eind gaat ze dood.

Mijn vrouw was begonnen met lezen. Na ieder hoofdstuk riepen de kinderen: ‘Hè toe, ga door, nog eentje.’ Maar na een paar hoofdstukken stopte ze ermee. Vervolgens las Stijn een stuk. Daarna nam een meisje van vijftien, een vers vriendinnetje van Jet, het over. Er waren zo’n tien kinderen aanwezig; jongens en meisjes, de jongsten vijf, de oudsten vijftien of zestien.

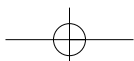
We lagen in de tuin voor het huisje, er scheen een waterige zon.

Ondertussen ging het steeds slechter met Akkie. Ze was dapper en optimistisch, maar ze kreeg tegenslag op tegenslag te verwerken. Mijn vrouw nam weer een hoofdstuk voor haar rekening, er schoven wolken voor de zon, maar niemand piekerde erover om op te stappen. Het vriendinnetje van mijn dochter begon aan de laatste hoofdstukken. Akkie werd bestraald, haar haar viel uit, ze kreeg een pruik. Op een gegeven moment werd het helemaal stil. Iedereen lag adem-

loos te luisteren, ik ook. ‘Sorry,’ zei het vriendinnetje door haar tranen heen. ‘Ik vind het zó zielig.’

‘Zal ik het overnemen?’ vroeg mijn vrouw na een tijdje. Het vriendinnetje knikte.

Mijn vrouw nam het boek aan maar begon niet meteen te lezen. Eerst hoorde ik haar nadrukkelijk slikken.

Luchtlezen

Het is niet alleen maar leuk om een oudere broer en zus te hebben. Ze zijn sterker, kunnen harder hollen, ze mogen langer opblijven en andere dingen op televisie zien, én ze kunnen eerder lezen.

Dat laatste kon Benjamin op een gegeven moment niet langer uitstaan. Dit werd duidelijk tijdens de viering van Sinterklaas, op pakjesavond. In ons gezin is het traditie om bij ieder cadeautje – hoe klein ook – een gedicht te maken. Dat mag een gedichtje van twee regels zijn, als er maar iets bij zit. Hoogstaande verzen zijn het niet en sommige komen ieder jaar terug, zoals: ‘De Sint wil niet jokken,/ in dit pakje zitten sokken.’ En: ‘Hé lekkere spetter,/ dit is een chocoladeletter.’ Nog een klassieker: ‘Wat zit er in dit cadeau?/ Maak het maar open, dan zie je het zo.’

We zijn ooit met die gedichten begonnen na een sinterklaasviering waarop de kinderen als bezetenen het ene na het andere pakje hadden opengescheurd,

zonder veel aandacht voor de inhoud. Nu is bij er ieder pakje een moment van rust: het gedicht wordt voorgelezen, het cadeau wordt uitgepakt en bewonderd, en soms wordt er nog een hebbertig dankliedje gezongen dat uit mijn schoonfamilie is meegekomen, namelijk: ‘Sinterklaasje dankjewel, trek maar dikwijls aan de bel.’

Jet en Stijn lezen de gedichten die ze krijgen zelf voor, maar Benjamin kon dat vorig jaar nog niet. En dus ontstond er ruzie over wie zijn gedichten mocht voorlezen, want mijn kinderen laten een kans om ergens ruzie over te maken niet graag onbenut. ‘Nee, ik was!’ ‘Niet, nu is het mijn beurt!’ ‘Benjamin, jij moet zeggen wie mag voorlezen!’

Maar Benjamin – die toen vijf was – wilde helemaal niet de hele tijd voorgelezen worden. Hij wilde laten zien dat hij op dit punt niet voor zijn broer of zus onderdeed. En dus vouwde hij, hoewel hij indertijd nog geen letter kon lezen, met een plechtig gebaar het papier open waarop in fraaie krulletters een gedicht stond geschreven. ‘Lieve Benjamin,’ improviseerde hij, turend op het blaadje, ‘de Sint heeft voor jou een cadeau meegenomen, helemaal uit Spanje. Je bent een hele lieve jongen, ik hoop dat je het mooi vindt. Maak het maar open dan zie je het zo.’

Hij sprak met grote zelfverzekerdheid, zonder op of om te kijken. Het rijmde niet, maar ik vond dit het allermooiste gedicht dat die avond werd voorgedragen.

Tempo

Laatst hoorde ik op de radio een oud geluidsfragment. Het ging om een dominee die meedeed aan een Bijbelquiz. De quizmaster vroeg hem welke volkeren er indertijd in het land Kanaän woonden. ‘De Kanaänieten en de Amorieten,’ zei de dominee, en daarna bleef het zo’n tijd stil dat ik dacht dat er technisch iets was misgegaan in Hilversum. Was de zender weggevallen? Of had mijn radio het plotseling begeven? Nee, want de dominee hernam het woord. ‘En dan had je nog de Ferzieten... en de Hevieten.’

Weer werd het stil. Ook de quizmaster zei niks. ‘En daarnaast leefden er... de Jebusieten,’ zei de dominee. Stilte. ‘En de... Girgasieten.’

Het geluidsfragment was tevoorschijn gehaald om te illustreren hoeveel kennis sommige dominees vroeger van de Bijbel hadden. Van wanneer het fragment dateerde werd er niet bij gezegd, ik vermoed uit de jaren vijftig of zestig. ‘Het is toch indrukwekkend hoe-

veel men toen wist,' zei de huidige presentator, maar ik was veel meer onder de indruk van het onvoorstelbaar stroperige spreektempo. Let wel: de stiltes zullen slechts seconden hebben geduurd, maar in mijn beleving liet de dominee enorme gaten tussen zijn woorden vallen – heuse stiltekraters.

Sinds kort zijn die kraters ook bij ons thuis te horen. Namelijk als Benjamin probeert om de ondertiteling op de televisie te lezen. Hij kan nog maar een paar maanden lezen en dat je ook stil kunt lezen komt niet in hem op. Ik vind dat hij in korte tijd vrij goed heeft leren lezen, maar de ondertiteling gaat natuurlijk veel te snel voor hem. Hij komt doorgaans niet verder dan de eerste drie of vier woorden, en dan alleen als het korte woorden zijn. Een lang woord aan het begin van een zin is voor hem vooralsnog een onneembaar obstakel.

En dus horen wij, als we met z'n allen naar een gezinsfilm zitten te kijken, op domineestempo de opmaat van zinnen die onder aan het beeld voorbij flitsen.

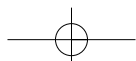
'Kom... jij... maar... eens...'

'Ben... je... gek... kom...'

'Weet... je... wat... we...'

Lang houdt hij dit niet vol, het is nog te vermoeiend. Soms lezen wij, aangemoedigd door zijn initiatief, nog een paar zinnen aan hem voor, en ook zijn grotere broer of zus doen dat soms. Maar daarna is

het *back to normal*: wij lezen in stilte de ondertitels,
hij kijkt eindeloos naar films waar hij geen woord
van kan volgen.

Hier mag je vijftig

Ik heb de indruk dat het culturele belang van verkeersborden wordt onderschat. En dan in het bijzonder de betekenis van verkeersborden voor kinderen die leren lezen.

Zelf ken ik één kind dat zichzelf heeft leren lezen met behulp van verkeersborden. Vanaf de achterbank bleef hij maar eindeloos aan zijn vader en moeder vragen: ‘Welke letter is dat?’ ‘En die?’ Tot hij er voldoende in zijn hoofd had verzameld om eenvoudige woorden te kunnen lezen.

Ik geef toe, het gaat om een heel slim kind, hij zit inmiddels op een tweetalig vwo.

Maar veel meer kinderen leren cijfers en letters van verkeersborden. Zo vreemd is dat niet – Nederlandse kinderen zitten langer en vaker in de auto dan ooit tevoren.

Ook mijn kinderen zijn een tijdje gefascineerd geweest door verkeersborden. Maar Jet en Stijn waren er

nooit zo bezeten van als Benjamin.

Benjamin houdt het soms wel een uur lang vol om ieder verkeersbord dat hij ziet, voor te lezen. En hij kent bijna alle veelvoorkomende borden – een verdienste van mijn vrouw, die nu eenmaal meer met de kinderen rondrijdt dan ik. ‘Hier mag je tachtig,’ zegt hij dan. Of: ‘Hier mag je niet inhalen.’

Hij zit op het puntje van zijn stoel om ze allemaal te kunnen lezen. En hij stopt niet na één melding. Als ergens vijf keer achter elkaar staat ‘dit is een voorrangsweg’ – en dat komt héél vaak voor – dan hoor je dat vijf keer. Veel variatie brengt hij in zijn mededelingen niet aan. ‘Hier mag je tachtig.’ ‘Hier mag je tachtig.’ ‘Hier mag je nog steeds tachtig.’

Wel vraagt hij af en toe hoe de bepaling op het verkeersbord zich verhoudt tot de werkelijkheid. ‘Hier mag je tachtig. Hoe hard rijden we nu? Honderd! Oh, oh!’ Hij vindt het maar niks dat wij de snelheidsbepalingen zo vaak aan onze laars lappen. ‘Dat is ook niet netjes,’ zegt mijn vrouw dan, ‘maar ik kan niet goed tegen dat getreuzel.’

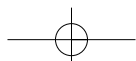
Benjamin leest het vaakst verkeersborden voor als hij alleen met een van ons in de auto zit. Maar hij doet het soms ook als we met z’n allen op stap zijn. Dat duurt echter nooit lang.

‘Hier mag je vijftig.’

‘Hier mag je vijftig.’

‘Hier mag je vijftig.’

‘Jaaha! Nou weten we het wel!’ roepen zijn broer en zus dan, soms in koor. Zonder schuldgevoel geven we dan een extra dot gas.

Verven

Ik ben er niet zo blij mee als de kinderen willen verven. Of beter: ik zeg gewoon nee. Het geeft zo ontzettend veel rotzooi. Verf op borden of schoteltjes, kwasten die nooit goed worden schoongemaakt, kranten vol verf, verf op de tafel naast de kranten, enzovoorts.

Gelukkig voor de kinderen is mijn vrouw in dit opzicht makkelijker. De kinderen hebben dus heel wat geverfd – ooit met een schortje of theedoek voor, sinds lang zonder enige bescherming – en er zijn altijd flessen verf in huis. En kwasten.

Onlangs kwam Benjamin, inmiddels acht jaar oud, van een logeerpartijtje thuis met een zelfgemaakt snowboard. Dat wil zeggen: met een plank van triplex waar hij de hoeken vanaf had gezaagd.

Benjamin wilde die plank beschilderen. Met oranje en blauwe verf. En dan niet met de gewone, makkelijk afwasbare waterverf, maar met de ‘echte verf’, de acrylverf, die we óók in huis hebben.

‘Dan moet je wel extra goed opletten dat je niet morst, hoor,’ waarschuwde mijn vrouw, ‘want deze verf gaat nergens makkelijk vanaf. Zelfs niet van je handen.’ Zij liet Benjamin nog eens zien hoe je een kwast onder de kraan moet uitspoelen en liep vervolgens naar boven.

Vooraf dat schoonmaakadvies moet Benjamin goed in zijn oren hebben geknoopt. Althans, zo hebben we het achteraf gereconstrueerd.

Nadat hij zijn snowboard in wording grotendeels blauw had geschilderd, ging hij naar de keuken om de kwast schoon te maken, om die voor de oranje verf te kunnen gebruiken.

‘Ik heb hem héél lang omgespoeld,’ vertelde hij later, ‘en me toen zó omgedraaid.’ Hij deed voor hoe hij de kwast op borsthoogte voor zich had gehouden en draaide zich met een ferme beweging om. Hij moet echter ook nog de andere kant zijn opgedraaid, met minstens zo’n gedecideerde draai.

Dat er blauwe verfspatten op de ijskastdeur en op de oven zaten, viel me meteen bij thuiskomst op. Benjamin had het ergste al weggeveegd met een theedoek, maar zonder veel resultaat. Pas de volgende ochtend werd goed zichtbaar hoezeer hij in het rond had gespat. Blauwe verfdruppels op de waterkoker, op het espressoapparaat, op de broodrooster, op de blender, op de citruspers – we hebben ook veel te veel keukenapparatuur –, in het stopcontact, op het medicijnen-

kistje, op het aanrecht, op de plinten onder de ijskast en op de vloer. Zeg maar gerust: de complete keuken, vooral op borsthoogte maar met flinke afzwaaiers naar beneden.

Later zag ik dat hij zelfs het toetsenbord van mijn computer had weten te raken – óp en tússen de toetsen. Nee, die computer staat bij ons niet in de keuken, maar mijn vrouw had het snowboard op een tafel in de serre gelegd, naast mijn pc, zodat hij het daar kon beschilderen.

Terwijl ik dit schrijf, twee dagen later, ligt dat board er nog steeds. Met daarnaast een etensbord met uitgedroogde verf, twee uitgedroogde kwasten die aan een oude krant zitten vastgeplakt en een fles acrylverf die niet goed is dichtgeschroefd.

Zoals gezegd: ik zeg nee als de kinderen mij vragen of ze mogen verven, en dat blijf ik doen.

Déja vu

Ik heb het meestal na een zomervakantie: als je dan voor het eerst je huis weer binnen stapt zie je het even door de ogen van een vreemde. Ruim, licht, sfeervol. Maar ook: wat een donkere banken. Die onbevooroordeelde blik duurt slechts een paar seconden. Dan valt wat je ziet weer samen met je herinneringen. Je kent dit huis, de kamers, de meubels door en door – je hebt ze duizenden keren gezien.

Onlangs verbleef ik vijf weken in het buitenland. In geen tien jaar had ik mijn vrouw en kinderen zo lang niet gezien. Bij terugkomst, op Schiphol, zag ik ze even door vreemde ogen. Een stevige griet met prachtige krullen (m'n dochter), een kwajongen met te grote voortanden (m'n oudste zoontje) en o wat was dat blonde jochie groot geworden.

Door de opwindende en ontroerende doordat de kinderen mij bestormden had ik nauwelijks tijd voor mijn vrouw, maar toch zag ik ook haar weer heel even voor het eerst. Het was liefde op het zoveelste gezicht.

Nawoord

Ergens in dit boekje wordt een vriendin opgevoerd die zegt: ‘Ach, dat getob met kleine kinderen, dat duurt maar een jaar of vijf. Wacht maar tot ze twaalf zijn, dan beginnen de échte problemen.’

De eerste editie van dit boekje verscheen in 2001. Onze dochter was toen twaalf, de jongens onder de tien. Inmiddels zijn we een stuk verder – ook met ons gezin. Zijn we ‘de échte problemen’ inmiddels tegengekomen?

Ach, het gaat natuurlijk niet allemaal van een leien dakje. Net als volwassenen zoeken kinderen hun grenzen. En dus hebben we hier te maken gehad met ‘rode kaarten’ op school, met ‘indrinken’ voor feestjes, met chillende hangjongeren, met gehannes met brommers en scooters en met al die andere dingen die onlosmakelijk verbonden lijken te zijn met het moderne westerse puberleven. Over het leven met pubers zou ik een apart boekje kunnen schrijven, maar dat ga ik niet

doen want dat zouden mijn kinderen niet waarderen. Die familieverhaaltjes over vroeger, oké, maar wat er nu allemaal gebeurt is privé.

Ik kan wel dit zeggen: ik vond het tot nu toe wel meevallen met die echt grote problemen. Stijn heeft eens een paar uur in een politiecel gezeten omdat hij 's avonds laat met een vriend bij een bioscoop een filmposter probeerde los te peuteren – de politie hanteert hier een strikt lik-op-stukbeleid –, maar goddank is geen van onze kinderen echt ontspoord. Je kunt als ouder wel denken dat je hierop veel invloed hebt, maar in de praktijk valt dat vies tegen. Tot nu toe hebben we als gezin ook veel mazzel gehad en ik mag hopen dat dit zo blijft.

Terugkijkend zie ik één essentieel verschil tussen een leven met jonge kinderen en met pubers: je eigen vermoeidheid. Je kunt natuurlijk geluk hebben met een baby die vanaf dag één doorslaapt en onmiddellijk het bioritme volgt van de ouders. Op tijd naar bed, nooit 's nachts wakker en in het weekend een beetje uitslapen. Maar ik moet het eerste gezin nog tegenkomen waar dit het geval is. In mijn beleving hebben wij jaren chronisch te weinig geslapen. Altijd werd er wel een kind 's nachts wakker of was er een kind belachelijk vroeg op. Ik durf niet te schatten hoelang dit heeft geduurd, maar als er zoiets bestaat als 'gevoelstijd' dan zeg ik: bij elkaar toch al gauw tien jaar.

Ik kan me tijden herinneren dat ik me naar mijn

werk *sleepte*. Als ik om negen uur of half tien op kantoor kwam, had ik er voor mijn gevoel al een dag op zitten. 's Nachts een paar keer eruit geweest, om half zes wakker gemaakt, luiers verschoond, kinderen onder de douche gezet en aangekleed, ontbijtje gemaakt, vaatwasmachine leeggeruimd, eerste rit in de wasmachine, kind naar de crèche of naar school gebracht, de laatste spuugvlekken van je kleren verwijderd – en dan moest op het werk de dag nog beginnen! Met jaloezie keek ik naar oudere collega's, die fris en monter – nee, *uitgeslapen* is hier het goede woord – aan de dag leken te beginnen.

Nu staan we hier in het weekend geregeld aan het begin van de middag een *ontbijtje* te maken voor een puber die net uit bed is gerold.

Nou ja, het waren tropenjaren – jaren die ik voor geen goud had willen missen.

Ik heb dit boekje indertijd geschreven omdat ik ervan overtuigd was dat veel van de verhaaltjes herkenbaar zouden zijn voor andere ouders van jonge kinderen. Dat bleek inderdaad het geval te zijn en ik ben dankbaar dat er nu een tiende druk verschijnt. Voor die druk heb ik alle verhaaltjes nog eens zorgvuldig gelezen – een gekke ervaring want ik bleek al veel vergeten te zijn. In vergelijking met de vorige editie heb ik enkele verhaaltjes verwijderd, enkele nieuwe toegevoegd, woorden geschrapt en zinnen veranderd.

Tegen alle ouders met jonge kinderen kan ik maar één ding zeggen, of eigenlijk twee: geniet ervan. En sterkte!

Ewoud Sanders

Inhoud

Noodlanding	7
Kraamvisite	11
Kleien	14
Positief kamperen	16
Dokter kut	20
Treinramp	22
Gekkenhuis	24
Verhaal	25
Heb ik dat gebaard?	27
Eitje	29
Nachtmerrie	31
Verwarming	33
Schoolziek	35
Uitgeschoten	37
Overzichtelijk	38
Traditie	40
Pindakaas	42
Gesprek	44

Uitleg	47
Verliefd	49
Herhaling	53
Grond	55
Slaapwandelaar	56
Licht	59
Houdgreep	61
Liedje	63
VAK!	65
Praatjes	67
Broertje	69
Smurwurst	71
Worteltjes	73
Hongerend Afrika	75
Herdershond	78
Stomme gesprekken	79
Knapzak	80
Spiegelbeeld	82
Auto	83
Concert	85
Seksbom	87
Weinig wol	89
Stil	90
Logees	91
Jongste	93
Snelheid	95
Sufferdje	97
De krant	99

Toverkus	101
Viezen	103
Bonbons	105
Twijt	106
Ochtendritueel	108
Bedankt voor het spelen	110
Rovershol	112
Snoep	114
Overall hetzelfde	116
Snoep koopu for de kinderu	117
Wetten	121
Ademloos	123
Luchtlezen	126
Tempo	128
Hier mag je vijftig	131
Verven	134
Déja vu	137
Nawoord	138